

NOUA REVISTĂ ROMÂNĂ

POLITICĂ, LITERATURĂ, ȘTIINȚĂ ȘI ARTA

— APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ —

Director: C. RADULESCU-MOTRU

PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI

No. 5

Duminică 13 Maiu 1912

Vol. XII

SUMARUL:

NOUTĂȚI: Situația politică: liniște, până la Septembrie. — Legea învățământului secundar și superior.

ACTUALE

A. JEANJAQUET: *Salonul de primăvară al „Tinerimei Artistice”*.
(cu 8 reproduceri după operele d-lor: Steriade, Ț. Grigorescu, Verona, Pătrașcu, Neylies, Mărculescu, Șt. Popescu, Poilevin).

CRITICĂ

I. NETZLER: *Dela Kleist la Ibsen*.
Fl. SIMIONESCU: *Edouard Rod (cu un portret)*

LITERATURA

EMIL ISAC: *Moartea unui Moș bătrân*
(în metru popular)

ȘTIINȚĂ

N. EINSCHLAG: *Psihologia Beției*.

Beția la marii scriitori: Hoffman, Huysmans, Edgar Poe. — Beția din rachiu și liqueruri. — Amestecul băuturilor. — Băutura fără pericol de beție. — „Laptele bătrânilor”. — Vinurile celebre și savanții lor. — Vinurile de Tokaj, spanole și franceze. — O monografie a vinurilor românești. — Vinurile prelaților.

INSEMNAȚI: *Alianțe franco-române. — Actorul și arta dramatică. — Un apel al d-lui T. Costescu din T. Severin. — Statuia lui Heine.*

REVISTA REVISTELOR: *Buletinul cercului de studii al partidului liberal. — Vieața Nouă. — Grădina Hesperidelor. — Farul.*

MEMENTO

UN NUMĂR: 25 BANI

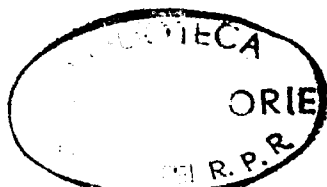
ABONAMENTUL:

În țară: pe un an (2 volume sau 48 numere) 10 Lei ; In străinătate: pe un an (2 vol. sau 48 num.) 12 Lei
„ „ pe șase luni 6 „ ; „ „ pe șase luni 7 „

DIRECȚIA: București, Bulevardul Ferdinand, 55 • Telefon 8/66.

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:

București, Calea Victoriei, 62 (Pasagiul Imobiliara, 3) • Telefon 30/11 (Centrala II).

La Administrația revistei: Calea Victoriei 62 (In pasaj), se găsesc de vânzare pentru cititorii noștri, cu preț scăzut, următoarele lucrări:

(Cumpărătorii din provincie vor mai adăoga la costul cărților comandate și un 10 bani de fiecare leu; aceasta pentru cheltuiala transportului).

Colecțiunea volumelor apărute din Noua Revistă Română:

Volumele I—IV (Prima serie) cu 5 lei volumul.

Volumele V—X, 7.50 lei volumul *legat*.

Transportul în provincie al acestor volume (V-X) costă: 60 bani pentru 1 sau 2 vol.; 1.10 pentru 3 sau 4 vol. și 1.60 pentru 5 sau toate 6 volumele.

Puterea Sufletească de C. Rădulescu-Motru (scriere premiata de Academia Română), lei 6.

Biblioteca Noii Reviste Române, 15 bani volumul:

No. 1. *In zilele noastre de anarhie*, de C. Rădulescu-Motru.

No. 2. *Sufletul neumului nostru*, de C. Rădulescu-Motru.

No. 3. *Contractul muncii*, de D. Negulescu.

No. 4. *Frica de moarte; Sinuciderile din mizerie* de N. Zaharia.

No. 5. *Psihologia prostului; Proștul în viața socială; Cerșetorii în haine negre*, de N. Zaharia.

Cultura română și politicianismul (ediția III-a Socec), de C. Rădulescu-Motru cu 75 bani (în loc de lei 1,50).

Poporanismul politic și democrația conservatoare, de C. Rădulescu-Motru. Preț 50 bani.

Thomas Carlyle, viața și operele lui, de C. Antoniadă, 3 lei.

Eroii, de Thomas Carlyle, traducere din limba engleză, de C. Antoniadă, 3 lei.

Naționalismul, (cum se înțelege—cum trebuie să se înțeleagă) de C. Rădulescu-Motru, 30 bani.

Psihologia Ciocoismului—Psihologia Industriașului, de C. Rădulescu-Motru, 15 bani.

Ore de educație, de N. Moisescu, 30 bani.

STUDII FILOSOFICE

Organul Societății de Studii Filosofice din București

Revistă pentru Cercetările de Psihologie

teoretice și aplicate la:

Știința dreptului, Pedagogie și Sociologie

Director, C. RĂDULESCU-MOTRU

Profesor la Universitatea din București

Din colecțiunea „Studii filosofice” au apărut până acum:

Volumul I, scris în întregime de d. C. Rădulescu-Motru, cuprinde: Valoarea silogismului. Problemele Psihologiei. Cestiuni de estetică. Valoarea științei. Organizarea rațională a Universităților. Psihologia maritorului. Psihologia industriașului. Știință și energie.

Volumul II, cu colaborațiunea D-lor C. Rădulescu-Motru, D. Drăghicescu, C. Antoniadă, G. G. Antonescu, I. Petrovici, Eugen Porn, I. F. Buriceșcu, I. Ghilășescu, etc., cuprinde: Psihologia revoluționarului. Determinismul social. Filosofia lui H. Bergson. Critica estetică. Atomismul filosofic. Importanța pedagogică a individualității, etc. Comunicări. Bibliografie.

Volumul III, scris în întregime de d. C. Rădulescu-Motru, cuprinde: Afirmarea personalității în principalele momente ale culturii. Legea conservării unității sufletești. Persoană și mediu. (Puterea Sufletească, Partea I—II).

Volumul IV, scris în întregime de D. C. Rădulescu-Motru, cuprinde: Mecanismul acțiunii voluntare. Caracterul. Puterile sociale. Cultura. (Puterea Sufletească partea IV—V).

Volumul V, cu colaborațiunea D-lor: I. Petrovici, Marin N. Ștefănescu, St. Antim, Marcel T. Djuvara, G. Antonescu, I. Bucovineanu, cuprinde: O nouă metodă inductivă. Logica și problemele metafizice. Substratul economic al familiei. Teoria noșniunilor, etc.

Volumul VI, cu colaborațiunea D-lor: Vladimir Ghidionescu, Marin N. Ștefănescu, G. G. Antonescu, Nișigeanu, cuprinde: Pedagogia științifică și noile reforme școlare. Criza Logicii. Revista Revistelor, etc.

Prețul fiecărui volum e de 6 lei.

Pentru abonații „NOUEI REVISTE ROMÂNE” se acordă o însemnată reducere de preț.

În abonament „STUDIILE FILOSOFICE” împreună cu „NOUA REVISTĂ ROMÂNĂ” costă 15 lei anual.

Volumul VII din „Studii filosofice” cuprinde:

Ediția populară 4 lei.

Iată câteva numai din capitolele cuprinse în această lucrare:

Introducere. — 1. Definiția Metafizicii. Științele speciale și Metafizica. — 2. Importanța și utilitatea Metafizicii. — 3. Diferența dintre Metafizică, Artă și Religioasă. — 4. Metafizica și cultura.

Partea I.—Conștiința oglină. Critica realismului naiv

Capitolul I.—*In fața universului*.—O veche iluzie.—Contrastul dintre cer și pământ în vechea mitologie.—Existența.—Platon și creștinismul.—Știința modernă.—Mecanismul universal.—Fenomene care nu se pot explica prin mecanică.—Fenomenele sufletești.—Omul vierme.

Capitolul II.—*Oglindu conștiinței*.—Asemănarea îngelătoare dintre oglină și conștiință.—Oglindu vrăjită care vede peste tot.—Rătăcirile simțurilor.—Sofistii.—Rațiunea în opoziție cu simțurile.—Materialistii și idealistii.—Iem. Kant.—Romanticii.—Hegel. Schimbarea punctului de vedere kantian.—Influența hegelismului asupra scriitorilor contemporani. Înapoi la Kant!

Capitolul III.—*Valoarea științei*.—Exagerațiunile materialismului.—Relativitatea științei.—Lățețerea mai completă a conștiinței ducă la conștientizarea că știința are o valoare relativă.—Până unde merge relativitatea științei.

Capitolul IV.—*Convîngerea*.

Capitolul V.—*Logica nouă*.—A ceea ce este mediul biologic pentru o plantă, este mediul cultural pentru știință.—Știință și basmu.—Logica din punct de vedere genetic și din punct de vedere formal.—Cestiuni noi pentru Logica.

Capitolul VI.—*Adevăr și minciună*.—Oamenii pe cari nu-i înțelegem fiindcă ne sunt superiori.—Oamenii pe cari nu-i înțelegem fiindcă ne sunt inferiori.—Propaganda adevărului și meșteșugul minciunii.—Cum sunt minșii sălbateci.—Politica și misciunea.—Reclama necesită.—Reclama în publicul de jos și reclama în publicul de sus.—Biruința Adevărului

Partea II.—Conștiința transcendentă. Critica filosofiei kantiane.

Capitolul I.—*Kant și continuatorii săi*.—Exagerațiunile incurajate de filosofia lui Kant.—Insuficiența filosofiei lui Kant.—Conștiința în genere și conștiința individuală.—Pragmatismul și raționalismul intransigent.—Biologismul.—Iohannes Müller.—Richard Avenarius.—Ernest Mach.—Biologismul metafizic. Arthur Schopenhauer. Friedrich Nietzsche. Henri Bergson.—Romantismul. Hegel.—Teoria Sociologică. Emil Durkheim.

Capitolul II.—*Spre o mai bună înțelegere a filosofiei kantiane*.—Inrudirea problemelor kantiane cu toate marile probleme filosofice.—Insuficiența încercărilor făcute de a completa pe Kant.—Cum trebuie înțeleasă importanța pe care o are pentru știință perspectiva kantiană.

Partea III.—Conștiința reală. Personalismul energetic.

Capitolul I.—Problema eternă.—Antropomorfismul naiv și buddhismul.—Metafizica raționalistă.—Identitatea între unitatea din conștiința omenească și unitatea din univers.—Forma sub care apare la Kant soluțiunea identității.—Direcțiunea în care trebuie căutată completarea filosofiei lui Kant.

Capitolul II.—*Monismul*.

Capitolul III.—Personalismul energetic și supra-omul lui Fr. Nietzsche.—Legea exercițiului. Atențiunea.—Deosebirea dintre conștiința animalelor și conștiința omenească.—Rolul conștiinței în organism.—Idealul.—Optimismul.—Vocațiunea.

SOCIETATEA EDITORIE
ACADEMIEI R. P. R.

NOUA REVISTA ROMANA

UN NUMĂR : 25 BANI

ABONAMENTUL :

In țară pe un an (2 volume sau 48 numere) 10 lei
" " " țese luni 6 "
In străinătate pe un an 12 "

APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

Director : C. RADULESCU-MOTRU
Profesor la Universitatea din București

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :
București, Calea Victoriei 62. (Poștagul No. 3)
Telefon 30/11

DIRECȚIA : Bulevardul Ferdinand 55
Telefon 8/66

No. 5

DUMINICĂ, 13 MAIU 1912

Vol. XII

NOUTAȚI

Situația politică : liniște până la Septembrie

Partidul conservator (de sub tutela familiilor pretinse boeresti), a avut pe ziua de 6 Mai un mare succes : el a obținut de la d. Take Ionescu un răgaz de liniște până la 1 Septembrie viitor. Acest succes pare a fi fost dobândit prin abilitatea d-lui Titu Maiorescu, — care pentru întâia oară a isbutit, cu această ocazie, să-și pună în evidență calitățile sale de bun diplomat.

Până la 1 Septembrie așa dar, liniște. Ce va fi de aci înainte, vom trăi și vom vede. Partidul conservator nu se îngrijește de viitor : Singura lui dorință a fost, de când se găsește la putere, să trăească de azi pe mâine. Și a trăit, aproape doi ani : prin amenințări, prin expediente, și mai ales practicând vechia deprindere a «minciunii boeresti», despre care ne vorbesc pînă și proverbele, nu numai cronicele !

Până la 1 Septembrie, așa dar d. Titu Maiorescu rămâne prim-ministru, iar d. Costică Arion, ministru care îngrijește de siguranța internă a Statului... Nu ne indoim că d. Maiorescu va profita de acest interval pentru a vizita ultimile hoteluri confortabile care s'au clădit prin Tirol, iar d. Costică Arion va descoperi pe toți anarhiștii cari vor binevoi să-și dea numele și adresele la biroul fondurilor secrete.

Dar după 1 Septembrie, ce va fi ? O continuare a guvernării conservatoare în formațiunea ei actuală, este exclusă. Redeschiderea «Parlamentului Marghiloman», pentru o sesiune de Noembrie, ar însemna o așa de mare jicnire adusă bunului simț, în cât nu ne închipuim că o asemenea experiență ar mai putea fi încercată de M. S. Regele Carol. Experiența încercată înainte cu Ministerul Carp, a fost în destul de scump plătită și de Tară și de M. S., pentru ca să mai poată rămâne un «fond de bunăvoință» și pentru o nouă «experiență Maiorescu». Bătrânul Suveran nu poate trăi în cele din urmă ziua și noaptea, într'o veșnică încordare, așa cum a trăit în prima și ultima sesiune a «Parlamentului Marghiloman».

Dacă o continuare a guvernării conservatoare, în actuala formațiune, este exclusă, rămâne după 1 Septembrie numai trei probabilități : sau partidul conservator se alipește, sub o formă sau alta, de partidul conservator-democrat, și continuă astfel guvernarea în proporții reduse, sau el este înlocuit la guvern prin partidul conservator-democrat ori prin partidul liberal. În câte-și trele cazurile existența partidului conservator, ca partid de guvernământ, cu idei și program, este pusă într'o grea cumpănă.

Alipirea la partidul conservator-democrat, sau concentrarea, cum le mai place unora să o numească, — ar fi fost poate o salvare pentru partidul conservator, dacă această alipire se făcea imediat după retragerea guvernului Carp. O alipire făcută însă la Septembrie ar fi de prea puțin folos. În luna Septembrie este prea târziu ca noul ministru, produs al concentrării, să se ocupe de proiectele de legi cari au să fie depuse spre votare, de oarece pregătirea noilor alegeri are să împiedice ori și ce elaborare de program. Se va deschide sesiunea noului Parlament, — să sperăm foarte diferit de «Parlamentul Marghiloman» — în mijlocul celei mai mari confuziuni. Vor fi miniștri, cari reprezentând vechiul guvern, vor veni cu proiectele vechi, spre a

lăsa astfel să se creadă că vechiul partid conservator încă n'a murit și că tot el imprimă direcția guvernării, și vor fi miniștri, cari reprezentând partidul conservator-democrat vor aduce proiecte noi, față de programul vechiului partid conservator. În cazul cel mai bun, proiectele și cele vechi și cele noi, se vor vota prin «concesiuni reciproce». «Concesiunile reciproce» vor face să isvorască însă «neîncrederea reciprocă». După câteva luni de o guvernare, așa fără busolă, va veni momentul de reculegere, când se va face bilanțul. Bilanțul va aduce în curând lichidarea. Și lichidând, peste un an, partidul vechiu conservator nu va fi de loc într'o situație mai bună de cum se află acum ; din potrivă, el va fi într'o situație mai rea. După lichidare, perspectiva unui partid conservator pur, sub șefia d-lui P. Carp, nu se mai concepe de loc !

Mai favorabile pentru soarta vechiului partid conservator mi se par celelalte două cazuri.

Înlocuit la guvern prin partidul de sub șefia d-lui Take Ionescu, partidul conservator nu mai este amenințat cu lichidarea, ci cu «mutarea» într'o casă mai nouă și mai spațioasă ; ceea ce mi se pare că este o perspectivă mai puțin tristă. Principiile sănătoase ale programului vechiu conservator vor trăi apoi, mai departe, în noua organizațiune conservatoare, fără să mai fie nevoie să se turbure țara și să se producă nopți de insomnie Augustului nostru Suveran.

În sfârșit, și cazul de al treilea, adică înlocuirea la guvern a partidului conservator prin partidul liberal, tot mi se pare a fi mai favorabil pentru soarta vechilor conservatori, decât ar fi concentrarea dela toamnă, căci în acest caz ei pot spera încă în norocul unei acomodări cu..... liberalii.

D-l Titu Maiorescu poate pleca, prin urmare, în concediu, fiindcă liniștea sa până în Septembrie este asigurată. Ce va fi însă, cu soarta partidului conservator după Septembrie, aceasta este altă chestiune. Deocamdată, toate sunt cum nu se poate mai bine, fiindcă d. Maiorescu rămâne peste vară prim-ministru. — C. R.-M.

Legea învățământului secundar și superior.

Cu modificările introduse în ultima sesiune legislativă, legea aceasta a apărut acum în o edițiune oficială la Tipografia Cooperativă din București. Se răspândise la un moment, svonul că această edițiune nu este conformă cu originalul, așa cum acesta a fost publicat prin *Monitorul Oficial*. Controlându-se însă, s'a găsit că svonul este neîntemeiat. Edițiunea tipărită la „Tipografia Cooperativă” nu diferă de original decât prin câteva greșeli de ortografie și scăpări de cuvinte, toate produse desigur fără nici o rea intențiune. Dacă originalul, publicat prin *Monitorul Oficial*, corespunde legii care s'a votat de Camera Deputaților și de Senat, în ziua de 17 Martie trecut, aceasta este o altă chestiune : în această privință controlul nu s'a făcut încă. Să sperăm totuși că legea, așa cum s'a promulgat prin *Monitor*, nu va diferi prea mult de legea care s'a votat de Parlament.

Acum încă o observațiune.
Prima numire de profesor care se va face pe baza noiei legi, și încă care se va face prin invocarea celebrului articol promis a fi suprimat și în urmă pus din nou (articolul 81), va fi probabil numirea în persoana însăși a d-lui C. C. Arion, ministrul instrucțiunii publice !

Netăgăduit, d. Arion n'a uitat proverbul pe care altă dată îl îndreptase contra d-lui Mih. Vlădescu : *Générosité bien comprise, commence par soi même!* — A. C. C.

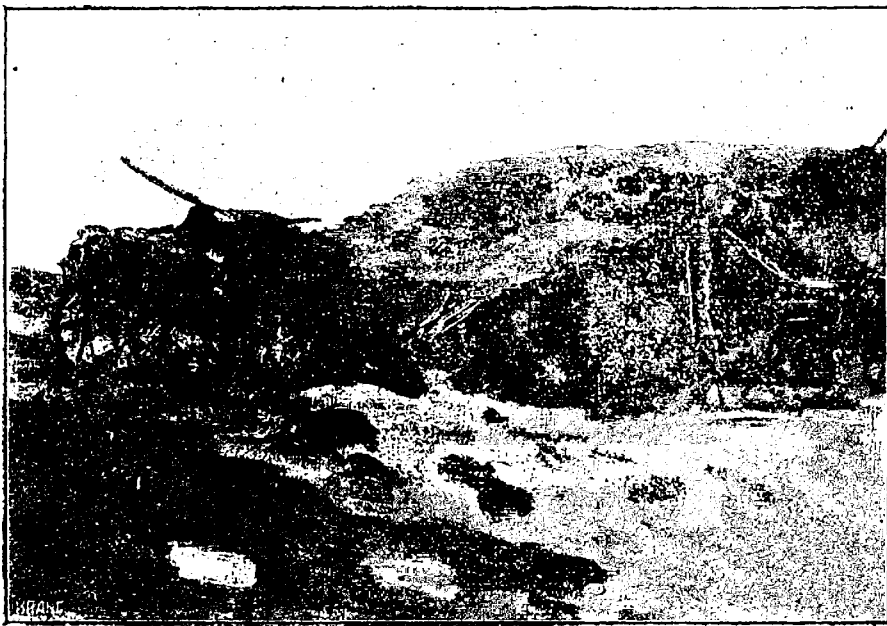
SALONUL DE PRIMĂVARĂ AL „TINERIMEI ARTISTICE“

A XII-a EXPOZIȚIE DE PICTURĂ ȘI SCULPTURĂ

Apusul și-a avut artiștii lui: poeți, pictori, sculptori, cu mult înainte de apariția gazetelor. În România, din nefericire, pictura a venit după presă, și cum, printr'o întrebuințare fără rost a cuvintelor, printr'o tălmăcire greșită a expresiunilor străine, gazetăria a denaturat limba românească, ea e pe cale astăzi să denatureze și pictura.

Căci gazetăria noastră nu e de cât un reportaj, și se știe cui e încredințat în majoritatea cazurilor reportajul la noi: unor tineri, cari dacă nu sunt cu totul lipsiți de inteligență, apoi sunt lipsiți de orice pregătire necesară, de orice cunoștințe. Acești nechemăți au avut până acum cinstea de a face critică de artă, și iată de cé în țara asta s'au edificat în raport cu tirajul gazetelor atâtea reputații care nu înseamnă nimic.

Dar, în afară de lipsa de pregătire, trebuie să menționăm faptul că reporterii noștri așa ziși artistici, sunt supuși unor anumite influențe. Politica se ames-

STERIADE:

Sălaș de țigani din Dobrogea.

tecă și acolo unde n'ar trebui să se amestece nici odată. Cutare jurnal nu vrea să facă reclamă, zic reclamă, decât celor cari sunt de aceeaș culoare politică cu stăpânii lui. Nu vreau să mai stăruesc asupra punctului acesta, căci ași exprima o părere care ar merge până la ură.

Nu vreau să stăruesc nici asupra chestiei „bisericuțelor“ artistice: n'aș desveli decât cu desgust invidia josnică care domnește între artiști, cari se defaimă unii pe alții în fața oricărui broscoi de gazetă, numai ca broasca să sară destul de sus. Și de abea mă întreb în treacăt de ce nu mai expun nimic Storck, Iser, Ressu, Hârlescu, Brâncuș și Cecilia Cuțescu-Storck.

* *

Un critic nu mai are prieteni în clipa când judecă opera prietenilor săi. Un critic e liber, un critic e independent, nu datorește nimic nimănui, și când ar fi îndatoratul artistului pe care e chemat să'l judece, nu-i rămâne decât să'l treacă cu vederea—e o datorie să'l uite. Criticul care nu reușește să se deslege de considerațiuni de timp, de loc sau de persoane, e un caraghios care poartă pe nedrept un nume ce nu i se cuvine.

Și dacă un critic, un adevărat suflet de critic, ar fi pus de împrejurări în situații care nu i-ar îngădui să-și spue în întregime gândul fără înconjur, un singur lucru i-ar mai rămâne de făcut: să tacă. Un om care, pus în fața unei opere de artă, ar primi să semneze o părere „oarecare“ a unui jurnal tot atât de „oarecare“, și-ar pierde toată demnitatea, făcând concesiile prostiei, vanității sau prieteniei, care, după părerea prietenilor noștri, ar trebui să ne lege de „prieteni prietenilor noștri“.

† N. GRIGORESCU:

Portret.

Nici doctrinar nu e îngăduit unui critic să fie, căci ar fi nedrept. Ii e deajuns să fie de bună credință. Ii e deajuns deasemenea să fie sigur pe el, de ochiul lui, și să știe uneori să-și mănuiască cu îndemănare

doar ca să fac comparații supărătoare! Tot așa găsesc inutil să mă ocup de Grigorescu, reprezentat de astădată așa de mediocru, încât unii expozanți s'ar putea îngâmfă că se pot compara cu oarecare folos. Vom lăsa iarăși deoparte reputația destul de stabilită a lui Carol P. de Sztarmy.

**

După mine, operă care reprezintă realizarea cea mai inteligentă, cea mai mare, a unui adevărat talent—nu pot cere geniu de la toată lumea,—opera care reprezintă cea mai sfortare ce unește laolaltă inteligența și știința, e desigur *Cavoul Stolojanilor* de Clavel și Paciurea. Să ne oprim aci, căci de multă vreme arta românească, încă tânără, n'a mai produs o operă de atâta originalitate.

Să nu ne mulțumim cu considerațiuni generale. Sunt oameni pentru care totul le e ușor, șiți pot spune în două vorbe, firește de o netăgăduită naivitate, în ce consistă această originalitate. Din fe-

ricire, n'am găsit acele două vorbe și mărturisesc că mi-am dat toată silința ca să interpretez această operă: Voi avea dar mai multă cumpătare și îndrănesc să spun, mai multă pudoare în părerea mea asupra măreției plină de înțeles a ace-

A. G. VERONA

partul Horei (fragment)

răutatea. Ceva mai mult, el trebuie să aibă o înțelegere deplină a lucrurilor, fără de care n'ar putea pricepe succesiunea mai mult sau mai puțin firească a diferitelor școli,—cum se întâmplă la noi bunăoară. Cred în lucrul acesta tot așa cum cred că antropofagismul își are rațiunea lui.

Mi se pare apoi fără de folos să înșir însușirile particulare ale cutărei sau cutărei pânze a unui artist, expozant sau nu,—sunt unii cari nu expun și ar fi mai interesanți poate, decât cei cari expun;—valoarea unui artist stă în ansamblul operei sale; un artist care ar fi în întregime cuprins în belșugul de culori întinse pe un singur petec de pânză, n'ar fi decât un zugrav de rând. Un artist, prin faptul însăși că e artist, vecinic în căutare, trebuie să nu fie meru acelaș, să fie o revelație, o întinerire veșnică a sufletului său în goană după realizarea operei sale care e învăluită de mister chiar pentru cel ce o creează.

Iată de ce, față cu cele spuse mai sus, nu va fi vorba de nici o operă în particular, în impresiile scurte ce urmează, și pe cât va fi cu putință, nu vom releva nimic care să nu fie de folos. Se înțelege dela sine că vom lăsa de o parte tot ceea ce nu însemnează ceva—dar să nu se creadă că operele la care ne vom opri sunt excepționale. Nu ne vom ocupa decât de ceea ce e mai bun în această expoziție, ca să fiu politicos și să nu zic: de ceea ce e mai puțin rău.

Nu mai stăruesc să spun de ce nu mă voi opri asupra lucrărilor expozanților străini care figurează în acest salon. De ce aș vorbi de Brangwyn? Poate

G. PATRAȘCU:

Studiu de cap.

tui sarcofagiu, care se sprijină pe un larg soclu. Clavel a pus aci ceva mai mult decât o cunoștință sigură a arhitecturii. E un suflet aci, și acest suflet de artist îl simt în prelungirea liniilor în cari găsim ceva mai multă cugetare decât în arhitecturile oneste cu care ne-a obișnuit Italia dela Renaștere încoace. Regăsesc în acest monument simplu sufletul acela prea din cale afară de liniștit, tocmai fiindcă e plin de neant,—sufletul Egiptenilor pătrunși de ritmul solemn al infinitului și al morții, cari construiau temple menite să înfrunte veacurile. E în liniile acelei arhitecturi, foarte studiată, o înțelegere cu adevărat mișcătoare, cu toate că e deabia exprimată—aș putea spune: a Timpului, a Numărului și a Spațiului, dacă nu mi-ar fi teamă că par prea pompos... E de observat discreția, în adevăr creștinească, minunată, a crucii, al cărei simbol a fost cu atâta smerenie modelat. Dar e ceva mai mult de admirat în opera aceasta pe care mi-e drag s'o numesc românească, e chipul mamei lui Cristos. Să ne oprim în fața acestui corp întins și să simțim tot ceea ce exprimă. Imprăstie o liniște dulce, o uitare a suferințelor, a trecutului, a lacrimilor vărsate odinioară la picioarele Sfintei Cruci. Sub forma ștearsă a părții inferioare a corpului, își mlădie avântul mișcarea brațelor și a piep-

tului tânăr și nespus de cucernic. Și să observăm că aceasta nu e la drept vorbind nici sculptură, nici baso-relief, ci numai o aplicațiune a iconografiei noastre.

I. NEVLIES

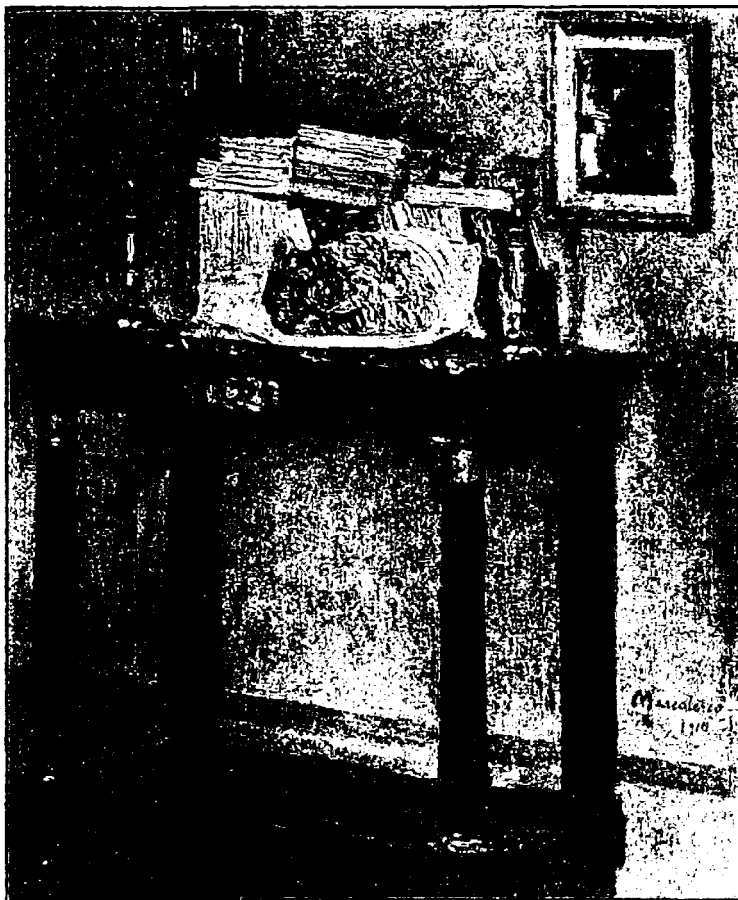
Ziua Sf. Mării la Curtea de Argeș

Paciurea, care în *Bustul lui Lukian* are o operă admirabilă și cunoscută, mai expune un *Cap de Sfînx*. Unii se interesează de sexul acestui bronz, eu unul cred că sfinții n'au avut nici când sex; ei n'au avut altă menire decât să închidă în ei preamărirea unui gest de spaimă scrutătoare, pornirea adânc-omenescă care ne chinuște uneori în strădania de a cunoaște infinitul. Operă de artă, Sfînxul lui Paciurea are un caracter propriu, prin acea mișcare cu totul particulară a gâtului, pe care artistul a știut s'o prindă; mișcare a cărei expresie n'aș ști cum s'o definesc.

*
*
*

Lukian e un artist, un adevărat artist; dar n'o să fiu atât de fățarnic față de public și de confrății lui, nici atât de nedelicat față de acest talent de seamă, admirând fără rezervă tot ce expune. Lukian și-a avut epoca lui; a fost glorioasă și azi mai culegem încă rămășițe frumoase. Dar dacă reținem de la el câteva flori bune din expoziția aceasta, nu ne e îngăduit să mergem cu aprecierile noastre mai departe.

Verona e sârguitor, un liric în felul lui, un limbut, un viguros, dar e peste măsură de banal în alegerea subiectelor. Au fost mii de pictori care au redat secerișurile, și unii le-au redat cu mai mult talent de cât Verona. Dacă secerișurile lui sunt singurile care figurează în expoziția aceasta, desigur nu le putem compara decât cu ele înșile, și nu putem decât să le admirăm ca factură. Verona traduce natura, nimic mai mult și să fim mulțumiți când ea nu dă afară din cadru; spicele lui sunt nespuse de plicticoase. Fondurile sunt bine. Fondurile lui Verona sunt totdeauna bine, dar nu e destul să ai un cer deasupra capului! Toamnele lui Verona sunt încântătoare, dar nu vor fi niciodată mai mult decât „toamne“ și de când

G. MARCULESCU

Consola

răsfoesc antologiile, am observat că toți poeții de mână a treia stăruiesc asupra senzațiunii acesteia aurită și tristă, prea îmbelsugată și într'adevăr prea mediocră.

ȘTEFAN POPESCU:

Sunt șapte ani de când cunosc pe Pătrașcu și pentru prima oară azi văd o mulțime de pânze demne de talentul lui prețios. Sunt multe de spus asupra operei acestui artist, a cărui valoare e netăgăduit foarte afirmativă în simplitatea ei. Desigur, e un pictor care nu face gălăgie, și care printr'o muncă concentrată a ajuns la o măiestrie ce ne uimește în mijlocul haosului acestuia de pânze fără noimă, care alcătuiesc în mare parte salonul actual. Eu cred că Pătrașcu n'o să fie nici odată pe placul mulțimii, căci pictura lui e prea deosebită, prea personală, ca să poată fi înțeleasă de oricine. E o mulțime desigur să poți spune lucrul acesta, când cei mai mulți nu se vor putea mândri niciodată decât cu aplauzele celor de rând. E de ajuns să ne oprim în fața unei singure pânze: *Pe malul apei*, ca să vedem cu ce bogăție de culori e înzestrat artistul! Pentru mulți, a fi colorist înseamnă a pune roșu peste tot; aceștia nu vor înțelege niciodată mulțimea nuanțelor opalizate care fac farmecul pânzelor acestui pictor adevărat, poate cel mai sigur de el, pe care îl avem astăzi.

Pictura lui Mărculescu n'are nimic transcendent. E o pictură cinstită, concisă și strașnic de rece. Culoarea e uneori exasperantă. Dar ea e întreagă, și are marele folos că nu schimbă întru nimic obiceiurile celor care rătăcesc pe drumurile bătute de alții.

Numai pentru pânza *Voluptate*—și dacă m'ar lăsa s'o fac, eu l'ași îmbrățișa pe Pallady. E ceva care rămâne în această lucrare ce te face să gândești. Pallady, care acum doi ani expunea un nud prea sculptural, a realizat aci pe deplin o carnațiune de o atracție nebiruită.

Ștefan Popescu e prea mereu același. Popescu—o să'l

numim Popescu-Cumulus ca să'l deosebim de cei cu același nume — și ca să dovedim că cunoaște minunat numele specifice al îngrămădirilor de nori. Și fiindcă Ștefan Popescu e în felul lui un pictor bun, ține la *Cumulușii* lui; așteptăm *Cirușii*. Acești *Cumuluși* sunt tot așa de delicioși ca și divinele lumânări ale lui *Du Bartas*, și ar fi în adevăr păcat să le pierdem pe drumul în care artistul perseverează. Ii cerem prin urmare, să fie mai puțin neglijent în ceea ce ne-o mai trimete de aci înainte.

E talent și destul *laisser-aller* în pânzele lui *Steriade*. Culoarea lor e interesantă. Toate acele vase de pe Dunăre, schițele sale, te rețin prin chipul cu care ele sunt luate pe o apă sau pe un cer a cărui culoare nu e de loc banală.

Aricescu revine cu peisagiile sale lăptoase. Artachino e mereu tot așa de sec. Dărăscu, e un tânăr care va face poate ceva. *Theodorescu-Sion* își caută fără îndoială drumul; în orice caz nu arată deloc că și l'ar fi găsit până acum. *Kimon-Loghi* e mereu tot așa de fără însemnătate. *Rodica Maniu* nu se încumetă să depășească schița. *Jean Neylies* expune pânze foarte îndemănatice, de o factură ca a lui *Vermont*. *Mütznér* are o bună *natură moartă*. *Strâmbu* se pierde în compozițiuni din cale afară de înguste. *Satmary* expune o pânză bună: *In Dobrogea*, de o tonalitate ciudată.

A. Jeanjaquet

A. POITEVIN

Biserica Antim

C R I T I C A

DELA KLEIST LA IBSEN

(Națițe literare)

I.

Teatrul lui Ibsen îmbogățește poesia dramatică universală cu numeroase elemente atât sub raportul conținutului, prin conflictele nouă pe care geniul său le încetățenește în scenă, cât și sub cel formal, prin noutatea mijloacelor dramatice introduse. Mă voiu ocupa însă numai de unul din acestea, care îmi pare a fi cel mai însemnat.

A-l designa delà început prin cuvântul de *element categoric*, pe care l'am găsit mai potrivit, înseamnă de sigur a lumina foarte puțin esența lui însăși. Acest lucru este de altfel cu atât mai anevoios, cu cât e greu de stabilit dacă acest element intră în partea materială ori în cea formală a inovațiilor ibseniane. Imi pare însă că el este deopotrivă o mare inovație în conținut ca și în privința formală, căci el este în acelaș timp, ca conținut, un nou aspect al sentimentelor întrupate în literatura dramatică, și, ca formă, un gen nou de *caractere dramatice*. Iar caracterul său mixt vine din faptul că, în esența lui, noul element de care vorbim, nu este decât precăderea acordată de Ibsen aspectului *formal* al sentimentelor asupra *materiei* sau conținutului lor.

Voesc să iau termenii de *formă* și *materie* în accepțiunea pe care ei o au în morala kantiană: forma este legea pură a subiectului, independentă de elementele externe, cari alcătuiesc materia, iar urmarea neșovăită a legii formale și libertatea deplină față de materie constituiesc cuprinsul poruncii morale categorice. Și precum Kant mută criteriul moral din materie în formă, Ibsen schimbă punctul de privire al sentimentelor, care fusese până la dânsul *conținutul* acestora, introducând în locu-i considerarea *formeii* lor. Drama până la el—cu Shakespeare în frunte—înfățișase diferite sentimente omenești eterne: amorul, gelozia, răzbunarea etc., și în sleirea *cuprinsului* acestora stătuse valoarea ei. Schimbând însă punctul de vedere, Ibsen nu se mai întreabă atât, ce anume sentiment are în față, ci preocuparea lui devine alta: oricare ar fi sentimentul, este el *întreg*, reprezintă el deplina *fidelitate* a individului către sine însuși, este el expresia legii *interioare* a acestuia, sau se înfățișează *înjumătățit* prin influențele exterioare? Intr'un cuvânt nu atât sentimentul în sine, cât *integritatea* lui preocupă pe Ibsen: nu materia, ci forma lui. Astfel el nu privește, ca Shakespeare, vasta deslănțuire elementară a patimilor omenești, cu ochiul ce consideră un mare aspect al eternei *necesități a naturii*; simțirile umane nu sunt pentru el fenomene naturale, interesante prin ele înși-le, ci, punându-le marele postulat al *libertății*, ele îl interesează, nu precum *sunt*, ci așa cum *vor* să fie, prin impulsul libertății lor.

De aici rigiditatea morală care apare la atâția

eroi ai teatrului său: oricare ar fi conținutul sentimentului ce-i animă, fie că va fi vorba de raportul lor către societate ori către ei înșiși, eroii ibseniani vor păstră trăsătura comună a acelei rigidități *voluntare* și ireductibile, care de s'ar prăbuși chiar lumea întreagă, își urmează totuși nestrămutată și conștientă drumul ei, având de cel mai mare vrăjmaș compromisul, „spiritul acordului“, iar de lozincă: „Totul ori nimic“. Astfel elementul categoric al teatrului lui Ibsen ne întoarce acum cealaltă față a sa, cea formală. Această față sunt caracterele dramatice categorice.

Ce este caracterul categoric? E acel care își urmează legea morală internă cu atâta rectitudine neînfrântă, cu atâta ireductibilă opunere, de a ocoli obstacolele, pe cari lumea exterioară i le pune înainte, încât ciocnirea sa cu această lume devine fatală, încât conflictul său cu forțele obiective devine ireconciliabil, iar prăbușirea tragică a intransigentului, de neînăturat. E linia dreaptă ideală, care transpusă în realitate și refuzând să se mlădie cât de puțin după asperitățile acesteia, se frânge în chip fatal. E caracterul *tragic* prin excelență, care poartă în sânul său propriu germeul soartei sale tragice.

Se poate spune însă că și restul literaturii dramatice ne oferă caractere, cari, prin chiar esența lor, sunt predestinate a intra în conflict cu mediul lor extern; că orice caracter dramatic adevărat este depozitarul destinului său, cari n'așteaptă decât prilejul spre a se deslănțui împotriva lui. Dar dacă e drept că sub acest raport, caracterul categoric este separat de celelalte numai printr'o diferență de grad, care face dintr'însul cel mai *ascuțit* caracter tragic posibil, al doilea element constitutiv al său ni-l va prezenta diferențiat în chiar *esența* lui de restul caracterelor dramatice.

Căci caracterele categorice sunt, prin esența lor, *active* în cel mai mare grad, sunt conștiente și *voluntare*. Pe când caracterele shakespeariane, pasiuni pline de vigoarea elementară a forțelor naturale, împing orbește pe eroii lor și-i duc cu neînduplecată consecvență până la marginea abisului tragic, dar nu sunt decât expresiunea vecinicei *necesități* a firii; eroii categorici provoacă ei înșiși, prin *a lor voință* conștientă, conflictul și deslănțuie furtuna dramatică nu prin *impulsia oarbă* a sentimentului lor dominant, ci prin îmboldirea *conștie* și lucidă a imperativului lor intern. Ei nu sunt aruncați în vârtejul dramei de *fatalitatea lor internă*, ci îmboldul *libertății* lor îi împinge într'acolo. Pe când Otello, Lady Macbeth, ori Hermiona lui Racine, ne apar dominați de pasiunea lor fatală, eroii ibseniani își domină *ei* sentimentele lor, își *impun* ei aceste sentimente cu toată tăria. Ei *vor* categoric ceea ce *sunt*. „Dușmanul poporului“ *vrea* adevărul cu orice preț, chiar de ar fi să se prăbușească orașul lui întreg, și dușmănia de moarte a concetățenilor săi *el* o deslănțuie cu deplină conștiință, asupra sa. Iar Hedda Gabler și Hilda Vranghel *vor* ambele cu hotărâre—și într'aceasta își pun tot rostul vieții lor—vor să vadă gestul mare, frumos,

fără de care nu voiesc să mai trăiască. Și atâtea încă din femeile teatrului lui Ibsen își vor sentimentele lor, și le vor întregi, neștirbite de nici unul din compromisiunile spre cari viața ademenește, și păstrând desăvârșită fidelitatea către ele înși-le. Iar de-asupra tuturor, concentrând parcă în sine forța tuturor eroilor ibseniani „se înalță acea figură rigidă și întregă, care e încununarea întregii opere a lui Ibsen, și una din cele mai gigantice cariatide în templul universal al tragediei: pastorul *Brand*, încarnarea imperativului categoric. Implacabil către sine și ceilalți, sfâșindu-și bucată cu bucată propriul suflet, fără a-și îngădui măcar să geamă, dând *totul* pentru misiunea lui, căci altfel socoate a nu fi dat nimic, acest suflet apare așa de covârșitor în *integritatea* și neînduplecarea lui gigantică, încât slabul spirit omenesc încă nu-i poate suportă privirea, fără să simtă fiorii înfricoșării.

Astfel sentimentele eroilor lui Ibsen se înfățișează cu această notă voluntară și intransigentă, care iese din alianța lor cu voința rațională. Aceasta le transmite—în locul aprinderii lor pătimeșe și oarbe—rigiditatea ei lucidă, făcându-le să ne apară ca izvorite nu din adâncurile obscure și vulcanice ale firii, ci din hotărârea fermă a individualității conștiente. Dar tocmai acest caracter voluntar-rațional s'ar părea că le înfrățește cu *eroizmul* caracterelor lui Corneille. Deosebirea e însă mare. În eroii teatrului lui Corneille se dă lupta sfâșietoare între *datorie* și *pasiune*; acest sângeros *dualism* intern este esența caracterelor corneiliene și desfășurarea luptei lăuntrice constituie fondul tragediei lui Corneille. Biruința pe care o repurtează în această luptă datoria asupra pasiunii, rațiunea asupra sentimentului, formează eroizmul caracterelor lui. Față cu acestea însă, caracterele categorice, departe de a înfățișa acea profundă sciziune sufletească și acea cumplită oscilare internă care e consecința ei, izbesc tocmai prin rigiditatea și fermitatea lor măreață. Sbuciumului lăuntric al eroilor corneiliani, ele opun neclintita lor „*întregime*“ sufletească. Căci într'însele rațiunea stăpână nu intră în luptă cu sentimentul lor spre a-l reduce la tăcere; dimpotrivă ea scrutează dacă acest sentiment e atât de profund încât să constituie chiar legea intimă a desvoltării personalității eroului și odată ce l'a recunoscut ca atare, ea îmbrățișează sentimentul, îi împărtășește lui lumina ei nestrămutată și—raționalizându-l astfel—face dintr'însul imperativul categoric al individului. Iată pornirea ta adevărată, spune ea acestuia; afirmă-ți-o contra oricărei piedici din afară și nu suferi nici o știrbire a ei în tine însuși; rămâi *credincios* ție însu-ți. *Unitatea cu sine* însuși, iată nota specială a caracterelor categorice în opoziție cu dualismul intern al eroilor lui Corneille. Cu ei înșiși nu mai au de luptat adevărații eroi categorici, ei au să-și ciocnească tocmai unitatea lor rigidă de asperitățile lumii obiective și tocmai neclintirea unităților lor sufletești va fi resortul tragediei lor (în vreme ce la Corneille tragedia izvoră din sciziunea internă a eroilor).

Unitatea și integritatea sufletească constituie deci esența caracterului categoric: Pornirea tale fundamentală să-i jertfești totul, absolut totul, căci împărțeală nu încap; „iar de i-ai dat chiar totul și nu i-ai dat și viața „să știi că nu i-ai dat nimic“, și te-ai trădat și te-ai mințit pe tine singur și ți-ai pierdut eul,—ca bietul Peer Gynt: iată maxima caracterului categoric.

*

Dar acest element așa de însemnat nu este inovația exclusivă a lui Ibsen și dacă geniul lui i-a dat în opera sa dramatică cea mai mare adâncime și cea mai amplă desvoltare, nu e mai puțin adevărat că el apare și ajunge la o impunătoare desvoltare în *drama germană* anterioară și anume la cei mai de seamă reprezentanți ai genului dramatic german din secolul al IX-lea: Heinrich de *Kleist* și *Friedrich Hebbel*. Tinta notelor de față e de a schița începuturile elementului categoric la Kleist, desvoltarea lui la Hebbel—care e, de sigur nu numai sub acest raport, premergătorul direct al lui Ibsen—și culminarea lui în vasta lume a teatrului ibsenian.

*

Dacă, și în ce măsură scrierile lui Kleist și Hebbel au exercitat vre-o influență *directă* asupra lui Ibsen, e o întrebare care nu e nici rezolvită, nici nu prezintă vre-un interes deosebit. Ceeace e interesant și voiu căuta să scot în evidență, este profunda afinitate spirituală dintre cei doi dramaturgi germani și Ibsen, afinitate întemeiată pe atmosfera sufletească pe care au respirat-o deopotrivă cei trei mari poeți dramatici ai Nordului.

Voiu începe cu o împărțire a marilor scriitori dramatici, rezultând din opoziția concepțiilor lor despre genul dramatic și în special despre tragedie. Sunt unii al căror suflet, cu toată grandoarea lui, nu are forța morală neînduplecată de a privi fără să se cutremure ciocnirile tragice ale vieții,—al căror suflet înclinat spre liniștea senină nu poate suportă furtunile sufletești menite să clatine din temelii și să năruie existența omenească. Și atunci când conflictele dramatice pe cari ei le-au îmbrățișat, deslănțuindu-se, se apropie de fatalul desnodământ tragic, sufletul acestor poeți, cutremurat de groază la apropierea dezastrului, se dă înapoi și în loc de a trage groaznica consecință pe care logica dramatică i-o cere, el, printr'o tranzacție cu propria-i slăbiciune, atenuiază ciocnirea, îmblânzește caracterul prea rigid, făcându-l să-și îndoie cerbicia și în locul catastrofei fatale un desnodământ conciliant încheie drama. Astfel face Goethe al cărui mare suflet planează în seninul sferelor olimpice, dar nu poate suportă aspectul înfricoșat al trăznetelor Olimpianului; astfel și Grillparzer a cărui moliciune sufletească se răsfrânge în caracterele lui dramatice, cari își îndulcesc asprimea lor primitivă și își pleacă capul spre a nu fi tăiat de sabia neînduratei Nemesis. Schiller are în mult mai mare grad decât aceștia tăria tragicului, dar o bună parte din forța sa de dramaturg se rezolvă în retorică când e privită

mai de aproape și astfel el formează cel mult tranziția spre cealaltă grupă de poeți dramatici.—De partea cealaltă sunt poeții cu sufletul oțelit pentru furtunile tragice, trăind în furtună ca în elementul lor poetic; ei au tăria de cuget de a privi drept în față realitatea tragică în toată a ei grozăvie, ei nu se dau înapoi dinaintea abisului la care ajunge fatal orice adevărat conflict dramatic, ci cu tărie implacabilă, ei înarmează caracterele cu acea intransigență ce face conflictul ireconciliabil și conduc acțiunea până la ultima ei consecință, catastrofa tragică. Și cum drama prin chiar ideea ei, este prezentarea directă a unui conflict esențial și deci ireductibil între două forțe etice, creațiile acestor poeți ne apar, prin implacabilitatea lor consecvență, ca expresiunea ideală a poeziei dramatice. Așa sunt: de o parte Shakespeare, uriașul care deslănțuie furtunile și planează de-asupra lor, poetul al cărui tragism neîndurat este expresia cea mai viguroasă a *fatalității interioare*, isvorând din adâncul *naturii* umane; de cealaltă parte Ibsen, neînduplecat ca un erou din Edda, plâsmuitorul acelor fapte, cari exprimând grandioarea superioară a *libertății*, sunt întruparea poetică supremă a voinței umane. Iar între cei doi coloși, stau, marcând ca două jaloane, drumul dela primul la cel d'al doilea, Kleist și Hebbel; cel dintâiu stând încă sub umbra lui Shakespeare și cuprinzând abia germele ibsenismului, cel d'al doilea lăsând mult mai pronunțat să răsară dintre figurile sale shakespeariane, chipurile voluntare și categorice, cari vor înflori în opera lui Ibsen.

Și dacă se ține în seamă că poeții dramatici ai primei grupe sunt fiii Germaniei sudice, pe când cei din a doua categorie sunt ieșiți din părțile nordice fie ale Germaniei, fie ale Europei în genere, îmi pare că situațiunea lor geografică aruncă unele lumini asupra isbitoarei diferențe ce separă concepția lor dramatică. Nu voiu insistă însă decât asupra înrâuririi determinante pe care asprimea mediului fizic și moral a exercitat-o asupra celor 3 poeți, cari ne preocupă. Prusacul Kleist și Hebbel, vlăstarul neamului dârz al Ditmarsilor, par a încarnă—in opoziție cu spiritul armonios, estetic al Germaniei sud-vestice a lui Goethe și Schiller—duhul auster și neînduplecat al Germaniei nordice, asprimea morală a spiritului ei înclinat spre acțiune, într'un cuvânt rigorismul ei, care și-a găsit expresia *filosofică* desăvârșită în morala imperativului categoric. Iar întruparea *artistică* definitivă a acestei severități categorice eră firesc să se producă în patria aspră a Eddei, în atmosfera încarnată și sumbră a negurilor Scandinaviei și a apusurilor ei tragice de soare, în apropierea geroasă a coloșilor de ghiață, în clima neîndurată a fiordurilor abrupte, climă ce ucide constituțiile slabe—ca fiul lui Brand—și nu cruță decât organismele oțelite în luptă cu furtunile.

Iată deci linia de unire între cele trei genii nordice.

Să urmărim acum—in mod sumar—evoluția elementului categoric dela Kleist până la Ibsen. Aceasta în n-rul viitor.

I. Netzler

E D O U A R D R O D

1857—1910

De câte ori, în grădina Luxemburgului, sub lumina soarelui care pătrundea tainică printre castanii cei bătrâni și stufoși, nu ne întâlneam și vorbeam de problemele estetice sau sociale care frământau lumea pe atunci, sau de planurile scrierilor sale viitoare!... Eră prin toamna anului 1909. Nimeni nu bănuia că la sfârșitul lui Ianuarie 1910, romanțierul delicat care a povestit cu atâta duiosie iubirea, care a biciuit „uniunea liberă“ propovăduită de Naquet, se va stinge din viață atât de timpuriu!

Așa s'a întâmplat. La Grasse, lângă Nisa, am pierdut pe adevăratul om de inimă și caracter, ale cărui sfaturi în multe împrejurări mi-au fost de folos.

Scrierile lui Rod n'au făcut o vâlvă prea mare; cetitorii lui, dacă nu au fost prea numeroși, erau însă dintre cei mai de elită.

Modestia sa eră mare. Ceeace o caracteriză e și următorul lucru pe care René Doumic îl povestește într'o gazetă, pariziană: „Modestia l'a dominat toată viața. Se știe că eră de naționalitate elvețiană. Francez prin inimă, locuind Parisul, introdus în societatea noastră, înscris în rândul întâiu al scriitorilor noștri, s'au făcut încercări de a-l face pe deplin al nostru, adică naturalizându-l. De ce n'am spune-o? El fusese obiectul celor mai măgulitoare solicitări. Academia Franceză îi făcuse cunoscut că-l primește în sânul ei. Ea îi și cită exemplul lui Cherbuliez. Rod răspunse: „Cazul meu nu este acelaș. Cherbuliez a venit în Franța a doua zi de 1870“...

Eră omagiul pe care Rod îl dădea unei națiuni nenorocite. „Putea-voi eu, pentru o asemenea cinste, ori cât de dorită ar fi, să mă dezlipesc de țara care a fost a tatălui meu?“ Eră greu de insistat. Iată singura cauză pentru care Rod n'a ocupat la Academie locul care de drept îi revenea între Paul Bourget și René Bazin“.

Edouard Rod se născuse la 1857 la Nyon (cantonul de Vaud) pe marginea lacului Lemman. Primele sale studii le-a făcut într'o școală de copii pe care o zugrăvește în romanul *D-ra Aneta*, apoi în colegiul dela Nyon și în cel cantonal dela Lausana; aveă 15 ani pe atunci. Dela Lausana trecu la Bonn, unde ascultă prelegerile însemnatului archeolog Reinhardt Kékilé; în urmă trecu la Berlin și mai târziu la Paris, pe vremea expozițiunei din 1878. N'a urmat nici un curs regulat; în acest timp însă, și-a isprăvit teza de doctorat—*Desfășurarea legendei lui Oedip*—pe care anul următor o susțină înaintea facultăței din Lausana.

Dela Berlin, Rod se întoarce cu o dramă (1878); apoi cu o critică asupra lui *L'Assomoir* (1879), în care apără pe Zola de acuzația de imoralitate; și un studiu *Les Allemands à Paris*, cari, toate, atraseră băgarea de seamă a frunțașilor realiști cunoscuți prin *Les soirées de Medan*.

Școala aceasta avu o înrăurire puternică asupra inteligenței fragede și plăpânde a lui Rod, de oarece dela această epocă și până la 1886, dânsul a publicat o serie de romane în acest gen. (*Palmyre Veulard, Côte à côte, La chute de Miss Topsy, L'autopsie du Dr. Z, La femme d'Henri Vauneau, Tatiana Leïlof*). Treptat însă, el începe să se desfacă de realizmul bolnăvicios, de realizmul care prin descrierile, prin incoerența și puzderia de imagini aruncate la întâmplare, se îndepărtă mult de adevărata realitate.

Edouard Rod

În opera lui Rod trebuie așa dar să facem o deosebire:

- a) Romanele naturaliste (Zola) din cea. dintâiu perioadă (1878—1886);
- b) Romanele realiste din a doua perioadă (1889—1910).

În amândouă aceste perioade trebuie să deosebim romanele și nuvelele cu subiect luat din viața pariziană, de acelea cu un subiect luat din viața elvețiană. Este o deosebire mare între unele și altele și cu toată supărarea lui Gaspard Vallette pe I. Ernest Charles dela *Le Censeur*, trebuie să mărturisesc că Rod este tot așa de bun cunoscător al vieții franțuzești în general și pariziane în particular, precum și al celei elvețiene; ceva mai mult, fără exagerare, așa putea să afirm că evoluția în spre viața pariziană s'a urmat atât de repede, încât cu greu am mai putea deosebi cel care s'a născut la Nyon; doar ușoarele nuanțe în cugetare pot să o mai facă. Chiar în *Nouvelles Vandoises* sau în *Scènes de la Vie Suisse*, această influență se resimte.

*

În discursul de inaugurare al cursului de Istorie generală a literaturilor moderne,¹⁾ la facultatea de litere din Geneva (1886), Rod arată, din punct de

vedere general, adevărata însemnătate a literaturii: „Literatura nu este un lucru mort, un cadavru care se poate diseca și ale cărui părți e de ajuns să le clasifici și să le definești. Ea este vecinica afirmare a geniului totdeauna viu al omului în cercetările sale pentru un ideal pe care timpul și locurile îl modifică, dar care sub formele sale schimbătoare rămâne totuși ideal. Bogăția sa este o moștenire comună care, din secol în secol, continuă să trăiască în noi. Astfel, aceste opere pe care le citim neîncetat nu sunt numai documente istorice cărora putem să le cerem tainele veacurilor stinse; cu alte cuvinte, ele au trecut în vinele noastre, ele au slujit fiecare să ne formeze astfel precum suntem. Le vedem, dacă ne coborâm în adâncul nostru însăși, ca pe niște icoane cărora le datorim poate cele mai bune aspirațiuni ale noastre. Nu datorim oare formei minunate cu care poezii au știut să le îmbrace, că cele mai multe idei s'au impus conștiinței noastre? Și la fiecare moment, când voim să exprimăm în toată puterea vre-un simțământ care ne preocupă, nu-l găsim oare formulat astfel precum îl simțim de către vre-unul din acești oameni de geniu care au posedat darul așa de rar al exprimării?...“

Rod ne înfățișează viața lăuntrică, aceea care se petrece și încolțește în sufletul și mintea unui individ. Nu studiază moravurile generale, obiceiurile civilizate și înțelesul lor social; ci *eul* lor personal, pentru ca să descopere astfel adevărul de care le este încătușat sufletul.

Din punct de vedere al subiectului, romanele sale sunt de o simplitate rară. Este realist în înțelesul că înfățișează viața omenească astfel încât nu-i micșorează întru nimic frumusețea sau urîtenia; nu o falsifică nici prin iluziunea, nici prin disprețul său. Este scriitorul realist al sufletelor care gândesc și iubesc. Romanele sale sunt scrieri de analiză care nu opresc decât aceia ce este esențial. Imprumută, din viață faptele trebuincioase, pentru ca să scoată la iveală o nouă criză interioară; nu-i place violența nici în expresiuni, nici în ciocnirea patimelor și persoanelor; printr'o serie de mici scene introduce pe cititor în conflictele sentimentale cele mai încărcate de umanitate; prin acest fapt se vedește realitatea lor. În viața zilnică, oamenii descriși de dânsul iubesc, suferă, se bucură și mor fără ca să scoată strigăte romantice, fără ca să răzvrătească lumea la privescerea nenorocirilor și agoniilor lor. Problemele iubirii le așterne curat, fără ca să le întineze de sensualitate și minciună. Pentru persoanele care iubesc are o tainică înclinare. Iubirea de cele mai multe ori o găsește în adulter, care, în romanele sale e înfățișat ca o consecință a căsătoriei (*Les roches blanches, Le Dernier refuge, Le ménage du Pasteur Naudié, L'ombre s'étend sur la montagne Aloyse Valérien*). În asemenea cazuri, e de învinuit mai mult căsătoria decât adulterul. Și chestiunea aceasta implică în sine ideea de educație, nepotrivirea de vârstă, sau, în cazuri excepționale, aceea de caracter.

Rod este mai mult un moralist conchizător, de-

1) *De la littérature comparée*, Paris, 1886, Frinzine et C-ie

cât un psiholog. În prima fază, a fost, cum spuserăm, naturalist—atunci când naturalismul intrase în perioada eroică—cu toată patima tinereții sale. Până la ruptura definitivă cu școala lui Zola, școală de care G. Pellissier¹⁾ se exprimă: „doctrină strâmtă și curat mecanică, care se închide într'o servilă reproducțiune a realității sensibile și reduce pe om la ceea ce are de comun cu animalul“ Rod a publicat o serie de șase romane.

Palmyre Veulard este cel dintâiu roman din această serie; urmează apoi *La chute de Miss Topsy*, *L'autopsie du Dr. Z.*, *La femme d'Henry Vanneau*, *Tatiana Leïlof*, pe care după spusa unor critici¹⁾ pare că le învăluia cu o tăcere mormântală.

Până când să părăsească vechiul sistem și să rămâie cel care trebuia să fie, Rod a căutat dezlegarea problemelor în sine însuși, căci, fără să exagerăm, eroii romanelor sale de până acum, nu sunt decât una și aceeași întrupare; mișcarea, judecata, vorbirea lor o săvârșește una și aceeași persoană: autorul, și când nici acesta n'o găsește atunci încearcă să o caute la cugetătorii contimporani, (*Idées morales du temps présent*). În urma acestei anchete el rămâne mult mai nedumerit și mai descurajat. Și atunci se săvârșește într'insul acea reacțiune puternică, care îl îndrumază să privească oamenii trăind adevărata lor viață; renunță pentru totdeauna să facă pe eroi să mai caute sensul vieții (*Les Sens de la vie*), și rămâne astfel adevăratul moralist, judecător și analist al *cazurilor de conștiință*.

Intr'un pasaj din romanul *Au milieu du chemin*, Rod explică într'un chip admirabil transformarea care s'a petrecut în ființa lui și în felul lui de a cugeta: „De unde această metamorfoză? Am suferit, am trăit, am înțeles, ne-am milostivit... Și atunci, începem a privi lumea cu alți ochi, ochii care văd; și descoperim deodată că dincolo de cărți, de versuri, de drame, de Artă,—este acest mare și simplu lucru care se numește Viața... Doamne! Da, viața, viața comună... Viața bieților oameni adesea așa de nenorociți, uneori găzi, mai adesea victime, meșteri ai relelor lor și munciți de soartă“...

Umbra se lasă peste munți este unul din penultimele sale romane. Aceiași problemă „iubirea încătușată de adulter“, o studiază. Are o slabă asemănare cu *Le Dernier Refuge*. În amândouă, bărbații își dau seamă de situațiunea anormală, morală sau socială, a nevestelor lor; dar, pe când în cel din urmă, bărbatul se pregătește să acționeze în contra adulterei și femeia pleacă cu iubitul său în golful dela Spezia, unde se sinucid; din contră, în celălalt—in *Umbra se lasă peste munți*—bărbatul așterne o liniște tainică asupra culpeșei iubiri a nevestei sale...

În *Aloyse Valerien*, Rod studiază aceeași stare sufletească, problema adulterului. Aloyse a păcătuit în viață cu pictorul Chaumont; din această cauză băr-

batul este omorât în duel. Atunci ea petrece o viață de ispășire. Romanul începe de când ea rămâne văduvă. Mărită pe fiică-sa Agnes la 17 ani și luptă pentru ca să nu cadă și ea în păcat. Dar ereditația instinctului o împinge și pe fiică-sa la păcat; ea nu ese „ființa desăvârșită“ pe care o visase mamă-sa Aloyse. Agnes fuge chiar cu Florian, fiul tutorelui său. Apoi, pe când mamă-sa a avut tăria și noblețea remușcării și a ispășirii păcatului, Agnes din potrivă de-abia ține piept ispitei și zdrobește la olaltă mai multe vieți: a mamă-sei, a tatălui lui Florian, și a propriilor săi copii pe cari îi părăsește.

Rod nu judecă, și nici nu condamnă adulterul; îl prezintă ca pe un fapt social sub faza lui bună sau rea și nimic mai mult.

În *Les Unis* Rod studiază definitiv problema căsătoriei libere, care, în starea de alcătuire socială, nu este cu puțință astăzi. Rod e categoric: nu admite „căsătoria liberă“. Și în alte romane ale sale a atins această chestiune (*L'ombre s'étend sur la montagne* și *Aloyse Valerien*). Într'un alt roman *L'Indocile*, Lourtier, vorbind cu amicul său Valentin, zice:

— „Care va să zică te gătești de însurat?

— De ce nu?

— Te credeam părtaș al Uniunii Libere?

— Da, fără îndoială, în viitor, când societatea va fi mai coaptă pentru aceasta!... Dar pentru moment, cu prejudecățile burghezești de azi, trebuie să rabzi și să te însori (la primărie și la biserică) dacă vrei o fată cinstită“.

Cel din urmă roman al lui Rod e *Le Glaive et le Bandeau*. E un roman judiciar a cărui acțiune se petrece trei zile la curtea cu juri din Versailles. Studiază de asemenea un caz de conștiință: Un om, la o vânatoare, împușcă din imprudență pe unchiul său. Singurul martor al acestei întâmplări, declară contrariul, pentru ca să-și răzbune că omul avea relațiuni cu nevastă-sa. Dacă aceasta, înainte de a se pronunța sentința, nu ar fi venit să declare adevărul, dânsul ar fi fost condamnat.

Rod este categoric: critică justiția omenească care lovește și nu vede. Este unul dintre cele mai caracteristice romane ale sale, această zugrăvire a aspectului sălei curței cu jurați este de cel mai desăvârșit adevăr. Autorul, în vara anului 1909, a stat la Versailles, în timpul unei sesiuni a Curței cu jurați, tocmai în acest scop.

*

Din citirea operei lui Rod, se desprinde o lumină senină de adevăr, de virtute și moralitate. Eroii pe care i-a descris sunt oameni adevărați și acțiunile lor sunt trăite și simțite. Invențiunea lor, și a subiectelor nu este o fabulă; dimpotrivă, ea își găsește seamă în viața zilnică, în realitate.

Acela care se studiază pe el însuși, *eul* său personal, pentru a putea să-l cunoască pe al altora, (*Intuitivismul*), este adevăratul scriitor: „A privi în sine, nu pentru a se cunoaște și iubi, dar pentru

1). «Etudes de littérature contemporaine», 2 vol. Plon, Paris.

2). «Henry Bordeaux» în «Le Correspondant», Janvier 1910; Paul Bourget în «Revue Hebdomadaire», Febr. 1910.

a cunoaște și iubi pe alții, a căută în microcozumul inimei tale jocul inimei omenești, a plecă de acolo, pentru a merge mult mai departe decât sine; pentru că în sine, orice s'ar spune, se oglindește lumea.“

Rod știe să scoată efecte admirabile din cel mai simplu subiect,—efecte de stil și de concepție. În descrieri e simplu; chiar acțiunea romanelor sale se învârteste în jurul a trei-patru persoane; mulțimea nu încâlcește ființarea lor.

Dacă constată răul acesta nu însemnează că este pesimist. Impotriva părerii unor critici,¹⁾ socotesc că Rod deși hrănit de influențele lui Leopardi și Schopenhauer, totuși opera lui nu respiră acelaș dezgust de viață. Pesimist, nu în sufletul său, ci prin însăși ființa subiectelor ce și-a ales, el ne lasă totuș să vedem, să simțim că tot mai bine este să suferim această viață, așa cum ne e dată. Dacă uneori eroii săi (*Dernier refuge*, *L'Eau courante*, *Silence*) își ridic viața, aceasta e arătată la ei ca o stare bolnăvicioasă, ca o slăbiciune a voinței, ca o lipsă de curaj în suferința neajunsurilor vieții.

În unul din romanele sale se și ridică împotriva acestei idei pe care o susținuse cu douăzeci de ani mai înainte în *La Course à la Mort*, și spune cu drept cuvânt: „Nu, prietene, nu trebuie să ne sprijinim pe moarte pentru a ne rânduî afacerile noastre de inimă..., în marginile pe care le putem încă, să încercăm să rămânem stăpâni pe destinul nostru“.

A căută libertatea și adevărul în aceia ce fiecare săvârșește, a aspiră spre desăvârșire, a-și trăi viața și a nu se îngriji de opiniunile mulțimei,—este singura cale care printr'o suferință sau resemnare superioară, îndrumază pe om în spre fericire. Cu cât acesta va fi mai liber de orice autoritate, de orice influență, de orice puteri altele decât conștiința și judecata lui proprie, cu atât va fi mai fericit. A fi liber, a dispune de viață în înțelesul de a o trăi, de persoana ta proprie, de munca și de produsul acesteia, a avea la îndemână uneltele trebuincioase pentru aceasta,—este a îndeplini condițiunile pe cari o mulțumire superioară le cere.

Cu toate că singura preocupare a lui Rod este să propovăduiască o morală sănătoasă, totuși el a fost învinuit de imoralitate. Poate, fiindcă Rod în unele din romanele sale propovăduiește „iubirea prin adulter“ sau ca o excepțiune, (*Dernier Refuge*) „că moartea ar fi singura soluțiune a unei vieți fericite“.

Adevărul este că Rod, înțelegând adulterul, condamna căsătoria săvârșită în condițiuni fizice neîngăduite pentru oamenii care se respectă și care înțeleg adevăratul rost al vieții.

Cu toate că romanele lui Edouard Rod pare că sunt de multe ori de-o concluzie hotărâtoare, totuși, prin ideile și problemele largi pe care ele le pun în discuție, ne dau pururea de gândit. Sunt deci oglinda vie a vieții adevărate.

Fl. Simionescu

MOARTEA UNUI MOȘ BĂTRÂN....

— în metru popular —

Bade Toader, Dumneata ai murit. Ei, dumneata ai murit. Erăi suflet de stâncă, piatră ți-a fost brațul, vai, urs și dușman să nu te fi îmbrătoșat—foca fost în ochii tăi, foc bătrân de care arare ori vedem în ochii azi-ului, aveai trup puternic, ca un plop ce stă în furtună—Bade Toader, ai murit.

Trei zile și trei nopți ai băut în cârciumă, aveai drăguță și cuțit la sân—prindeai feciorii ca să-i joci în "hora bătăii tale—nu credeai sub lume și peste viață—cuminte mai erăi, căci n'ai văzut nici când licărind orașul, n'ai băut apă nici când din țevi, n'ai mâncat nici când pâine coaptă în tejghea. Ai fost frumos și ars de soare, ai fost tare și curat, ca un om de prasilă—în sângele tău n'au topit nici când medicină doftorii—Bade Toader ai murit... Ai murit repede, ca un vânt ce moare—inima ta a fost prea mică ca să te poată purtă pe tine, ai fost prea bun pentru lumea asta.—Bade Toader, cine va mai umblă cu mine prin munți, cine-mi va povestî de șoimul cu cioc de argint, cine va mai sărută pe ovreica cea frumoasă când cetea cărți sfinte rabinul?... Cine va mai răsturnă carul de fân, cine va mai umplea buzunarele mele de foaie de lipan, care este cel mai bun leac împotriva vrăjitoarelor?—Cine va mai frige carne de mielusea pe frigare—cine-mi va prinde păstrăvi cu solzi albaștri, cine-mi va cântă cântarea pădurii, în care cântă pădurea începută de topor?...

Bade Toader.—Din munți a venit un Moș cu răvaș negru și în răvașul ăsta-mi scrie dascălul cel cuminte că tu, Bade Toader ai murit! Imi scrie că ai murit frumos, că n'ai murit pe perne asudate, că n'ai sbierat și n'ai avut dureri—ai murit frumos. Ai privit în soare și ai murit... Ai vrut să te duci în codru și porunca Cuiva nu te-a lăsat...

Și adunatu-s'a în jurul tău întreg satul *Dumbrava*—și plâns-au copiii și bărbații și femeile... Căci în tine au murit ei, în tine a murit un trecut al vieții mele—în tine a murit un Moș, în care sunt sute de Români, în tine a murit puterea și doina, și frumusețea unui munte, a unui sat de munte—Bade Toader ai murit. Și spus-ai tu, când vei muri să nu-ți lege lână pe frunte și să nu-ți pună lumânări la căpătâi. Și la creștet să nu-ți pună flori albe—și să nu-ți cetească bătrânele... Și spus-ai tu, când vei fi mort să nu se facă prohod—și să nu bocească nimenea, căci tu n'ai plâns nici când și nici pe alții n'ai vrut să vezi plângând...

Spus-ai când vei muri, să te arunce în râu, acolo, unde stâncă spală valurile—și să-ți cânte cineva cântarea pădurii... Și astfel te-au îngropat.

Scrie dascălul că în râu te-au aruncat și că Moșii au cântat cântarea pădurii, pe care a început-o toporul...

Și scrie dascălul că eră noapte atunci, în stele ardeă aurul veșniciei și luna lumina. Și cântau Moșii cântarea pădurii, iar pe tine te duce râul, care fuge sub pământ... Te duce râul către veșnicie, Moș Toader, fie-ți drumul senin.

Emil Isac

1) Alberi Reggio: «Au seuil de leur âme» Paris, Perrin, 1904.

Ș T I I N Ț E

PSICOLOGIA BEȚIEI¹⁾

Beția la marii scriitori : *Hoffman, Huysmans, Edgar Poë.* — Beția din rachiu și liqueruri. — Amestecul băuturilor. — Băutura fără pericol de beție. — «Laptele bătrânilor» — Vinurile celebre și savanții lor. — Vinurile de Tokay, spaniole și franceze. — O monografie a vinurilor românești. — Vinurile prelaților.

Alcoolul își manifestă acțiunea sa nu numai proporțional cu dozele ingerate, dar și în aprecierea efectelor sale trebuie să ținem seamă de anumite predispozițiuni individuale. Cu^t e individ reacționează la o cantitate pentru care alⁱⁱ rămâne refractar. Trebuie să ținem seamă de amestec și de felul alcoolului întrebuițat. *Hoffmann* pretindea că cunoaște știința de a se îmbăia. E o știință ca oricare alta, care cere studii aprofundate și un simț delicat al raportului dintre psihologie și fiziologie... El preferă vinul, isvor de beții generoase și ușoare, cari excită creierul și dau aripi gândurilor... *Hoffmann* indică artiștilor ce specii de vinuri sunt favorabile anumitor genuri artistice... „Dacă ar fi să dăm sfaturi cuiva, ca să toarne oarecari spirtoase peste roata interioară a imaginației, căci procură artistului, afară de mersul mai repede al ideilor și o bună dispoziție, veselie cari ușurează mult lucrul, am putea stabili oarecari principii, oarecare metodă în întrebuițarea băuturilor. De pildă, ași recomanda pentru muzica bisericască vinurile vechi ale Franței, sau de Rin; pentru opera serioasă cel mai bun Bourgogne; pentru opera comică, șampania; pentru canzonette vinul călduros al Italiei și în sfârșit, pentru o compozițiune eminentemente romantică, ca *Don Juan*, un pahar de băutură eșită din lupta dintre salamandre și pitici... Cu toate acestea, eu las pe fiecare la aprecierea sa individuală. Cred numai, că trebuie să-mi fac mie însumi o rezervă în mod discret de tot, că alcoolul, fiu al luminii și focului subteran, dominator insolent al omului, este extrem de periculos, că nu trebuie să te încrezi în bunăvoința sa, căci e foarte schimbăcios și devine din prieten plăcut și binefăcător, un tiran oribil“.

Hoffmann s'a supravegheat să nu cadă sub „jugul tiranului oribil“, a reușit într'atâta, că n'a fost niciodată beat până la abrutizarea completă. Știa și putea să se oprească când se simțea destul de amețit. Cu toate acestea a fost un alcoolic, a și murit din alcoolism. În anumite zile credeă că răspândește în obscuritate o lumină fosforescentă. Singur fiind noaptea, așezat la masa sa de lucru, eră îngrozit și înfiorat de halucinații vizuale și auditive, spectrii și figuri cari se strâmbau. Povestirile fantastice se realizau atunci cu atâta limpezime, că începea să țipe și-și trezea din somn soția. Răbdătoarea *Micheline* se sculă, își puneă flanela și se așeză lângă bărbatul său spre a-l liniști. Lui *Hoffmann* îi eră frică că o să înnebunească și consideră fiecare povestire pe care o scria drept o „purgație intelectuală“ sau ca un fel de lăsare de sânge, care-i descărcă creierul.

Mic și slut din naștere, el deveni o tristă, sdreanță omenească, demnă de milă. Servitoarea îl purtă pe *Hoffmann* pe brațe ca pe un copil de față. El găsiă lucrul acesta foarte caraghios mai ales că pentru dânsul, până la moarte, toate lucrurile au fost caraghioase.

În opera ciudată a lui *Huysmans* „Des Esseintes“, se dă un concert cu senzațiuni gustative; fiecare băutură corespundeă după dânsul, sunetului unui instrument :

Le curacao sec, par exemple, à la clarinette dont le chant est aigret et velouté; le Kummel au hautbois, dont le timbre sonore nasille; la menthe et l'anisette à la flûte, tout à la fois sucrée et poivrée, piaulante et douce; tandis que pour compléter l'orchestre, le Kirsch sonne furieusement de la trompette; le gin et le whisky emportent le palais avec leurs stridents éclats de pistons et de trombones, l'etan-de-vie de marque fulmine avec les assourdissants vacarmes des tubas, pendant que roulent les coups de tonnerre de la cymbale et de la caisse frappés à tour de bras dans la pan de la bouche par les rakis de Chio et les mastics.

Edgar Poë bea alcoolul „en barbare“, cum zice *Baudelaire*; el apucă paharul plin, fără apă, fără zahăr, și-l înghițea deodată fără a-l mai gustă. Și atunci îi veneau halucinațiile teribile pe cari le expune în povestirile sale. „El trăește cu gândul prin morminte, în tovărășia viermilor și a cosciugelor, aude vorbind putrefacțiunile și simte senzațiile deliquescentelor. Teroarea paralizantă impregnează toate povestirile lui *Poë*. Starea de groază, de anxietate, se accentuează din ce în ce. Nu mai vede decât forme monstruoase agitându-se în mod fantastic în sunetul unei melodii discordante, pe când, asemenea unui val repede, prin poarta palidă o mulțime hidoasă se precipită într'una și râde, dar nu mai știe să zâmbească“.

A avut o serie de crize de *delirium tremens* și a murit pronunțând cuvintele: „Dumnezeu să vină în ajutorul sârmanului meu suflet“.

Cu drept cuvânt *Barbey d'Aurevilly* scrie: „dela *Pascal*, poate, n'a mai fost un geniu mai îngrozit, mai stăpânit de înfiorarea groazei și de agonia sa mortală, ca geniuul panic al lui *Edgar Poë*“.

Arvède Barrine vede în *Ed. Poë* un dipsoman, dar trece și mai departe. Această dipsomanie nu e decât una din trăsăturile, cea mai pronunțată, a unei stări nervoase de desechilibru general numită *degenerare*. Toate trăsăturile degenerescenței, *Poë* le avea adânc înscrise în carnea sa ca și în sufletul său, în sârmana sa figură de boem inspirat ca și în cele mai nemuritoare pagini de proză și versuri. Fizică și mentală, această degenerare este semnul indelebil al întregii sale ființe, ea explică totul; puterea și slăbiciunea sa, geniuul și nebunia sa, nenorocirile și gloria sa. Fără aceasta degenerare, viața și opera sa apar ca monstruoșiități lipsite de sens; luate împreună cu această degenerare, nu mai există nici o taină; totul devine clar, logic, ba chiar armonios.

*

Beția din rachiu și licheruri foarte încărcate de alcool, este greoaie și apăsătoare (*Ch. Richet*). Ea produce foarte puțină excitație intelectuală și pare a avea întâi acțiune asupra funcțiunilor circulatorii și respiratorii. Din contra, beția din vin este ușoară, plăcută, stimulentă, mai ales cea datorită vinului de Champagne și de Bourgogne. Lucrul acesta, după

1) V. și nrile 1, 2, 3 4 din *N. R. R.*

cum am văzut mai sus, l'a apreciat și Hoffmann cu multă competență...

Amestecul băuturilor de diferite specii lucrează cu mai multă intensitate. Rapiditatea și facilitatea cu cari alcoolul este absorbit, nu sunt fără o influență. Așa, pe nemâncate, alcoolul lucrează foarte repede. Dimpotrivă, luat după o masă copioasă, el este absorbit mai încet și efectele toxice sunt mai puțin de temut. În Anglia, unde alcoolul făcea altă dată ravagii chiar în clasele înalte ale societății, câteva persoane practicau un obicei bizar, care permitea multă băutură, fără nici un inconvenient, fără a se îmbăta: se luă la începutul mesii un pahar de untdelemn, care împiedică absorbițiunea alcoolului în stomac și intestine. Acest obicei desgustător eră întrebuițat mult altă dată, după cum afirmă *Royer Collard*.

*

În modesta mea bibliotecă, am o carte intitulată: *Hygiène des femmes nerveuses*. Autorul ei e doctorul T. C. E. Edouard Auber, cartea e tipărită la Paris, în anul 1844, în editura Germer Baillère. Această lucrare e interesantă din două puncte de vedere; întâi, din punct de vedere istoric, cartea precedând cu vreo 30—40 de ani marea eră a descoperirilor bacteriologice care au schimbat mult din vechea medicină; și al doilea, pentru frumusețea, profunzimea ideilor, pentru spiritul de observație și de interpretare al autorului, care făcea parte din acea generație de medici cari cu drept cuvânt se puteau intitula „oameni foarte învățați”. Autorul ei dă probe de o vastă și multilaterală cultură, de o adâncă pricepere a lucrurilor, de o mare bunătate de suflet și pe de-asupra de acea fină ironie pe care numai medicii o posedau pe acea vreme.

La capitoul băuturilor, găsim observații interesante și judicioase. Medicii de pe vremea aceia recomandau bolnavilor foarte de multe ori vinul, poate că recomandățiunea asta și-o făceau și lor însăși cu multă dărnicie... Găsim aci și definiția unui *vin generos*: „sub un mic volum produce efecte excelente, restabilește forțele, înviorează pofta de mâncare și dă astfel căldură și tonus tuturor organelor”. Acest fel de vin îl mai numește și *laptele bătrânilor*. Unii recomandau vinul roșu, alții pe cel alb. Medicul nostru condamnă pe cel roșu, ca fiind mai excitant din toate vinurile, mai puțin digestiv din cauza materiei colorante pe care o conține. Vinurile se deosebesc în mai multe varietăți prin nuanța culorii și prin aroma lor (bouquet). Vinurile *paillet*, cum e vinul de Rancio, sunt mai ușoare și mai plăcute decât vinurile roșii, sunt mai ușor digerate. Cele albe sunt ușoare, răcoritoare în timpul verii, sunt diuretice; cele iuți și picante produc colici etc.

Urmează apoi o înșirare lungă și o descriere savantă a diverselor varietăți de vinuri, ceace dovedește, prin aprecierile pe cari le face, că a gustat din toate felurile și speciile, ca: vinuri de Cipru, Candia, Chio, Malvoisia, Stancu, Metelin, Schiras, Tokay, Alba, Monte Fiascone, Siracusa, etc. etc. Vinul de Cipru îl recomandă mult, mai ales pe cel vechiu; a fost

celebrat și în antichitate, e plăcut la gust, excelent pentru a repară forțele la convalescenței de pe urma bolilor lungi sau la cei cărora li s'a luat sânge de repetate ori. Despre vinul de Candia povestește cum un epicurian faimos a dovedit că vinul este un bun pașaport pentru lumea cealaltă și iată această logică bachică:

„Vinul bun te duce drept în rai, pentru că vinul bun face sângele bun, sângele bun face să se nască dispoziție bună, dispoziția dă gânduri bune, gândurile bune dictează fapte bune și faptele bune deschid porțile raiului; iată dar, cum vinul bun te duce drept în rai...” Probabil că acelaș raționament și-a făcut și ducele de Clarence, care, condamnat la moarte de către Eduard al IV-lea regele Angliei, i-a cerut favoarea de a se îneca într'un butoi cu vin de Malvoisie, ceace obținu și execută cu multă hotărîre ba și cu oarecare veselie...

Vinurile de Tokai sunt albe, și de două feluri, de: *Anspruch* și de *Masslach*; descrie apoi cu multă competență și amănunțit, deosebirea dintre ele. În Spania sunt vinuri celebre de Malaga, Rota, Xeres și Alicante. De vinurile germane nici nu pomenește, poate din șovinism; scrie numai că sunt întrebuițate în Germania în contra scorbutului... Dar când vine vorba de vinurile Franței, apoi avem o înșirare foarte lungă: vinuri de Bourgogne, Bordeaux și de Champagne cu diverse varietăți: Auxerre, Tonnerre, Avelin, Joigny, Chablis etc., cu aprecieri și recomandățiuni pentru fiecare varietate.

Mi s'ar putea impută că în acest studiu nu pomeneșc de loc de gustosul, generosul vin românesc. Recunosc că merit această imputare. N'am făcut-o pentru că n'am avut la îndemână o monografie bună și completă asupra acestor vinuri. Această lucrare așteaptă pe omul priceput care s'o scrie, și cel care o va înfăptui, nu va trebui să fie numai agronom, vinolog sau mai știu eu ce; ci va trebui să fie și chimist, medic, poet, psiholog, spre a putea îmbrățișa cu multă competență studiul din toate punctele de vedere...

Printre băuturile alcoolice amestecate, doctorul Auber dă rețeta unei băuturi faimoase pe acele vremuri. Băutura se chemă *Bischoff* (episcop). Rețeta o posedă dela un bun prieten al său, ofițer de geniu (!). Această băutură, Bischoff, se bucură pe lângă gustul său foarte plăcut și de un alt mare avantaj care nu e de loc de neglijat; se poate bea o mare cantitate de Bischoff fără nici un inconvenient și această delicioasă băutură are și prețioasa proprietate de a răcori (?) sângele și de a calma spiritele după o masă copioasă cu băuturi generoase. Bischoff are diferite specii, după numele vinului întrebuițat la prepararea lui. Băutura pentru episcopi (Bischoff-ul), se prepară cu vinul de Bordeaux, sau de Bourgogne. *Cardinalul*, băutura pentru cardinali, se prepară cu vinul vechiu de Cipru. În sfârșit, pentru ca băutura să fie vrednică de Papa, trebuie să fie preparată din vinul de Tokai!...

N. Einschlag

INSEMNĂRI

ALIANȚE FRANCO-ROMÂNE.—E lucru știut—și mulți l'au dovedit cu texte și fapte—că frații noștri de gintă latină, Parisienii (căci aceștia sunt toată Franța), nu prea au nici multă admirație, nici multă simpatie pentru noi. Nu privesc ei serios alte lucruri ce le sunt mai aproape și-i interesează mai mult..., în cât nu e de mirare că despre noi au idei preconceptuate, fără să-și fi dat osteneala să ne cunoască, sau măcar să ne asculte cu pricepere când vrem noi să ne facem cunoscuți. Acolo, în cetatea lor, se folosesc de tipurile de «Roumains» ori de «Valaques»—care în vorbirea curentă sunt însoțite de un calificativ nu tocmai elegant—când în piesele «en vogue» și în romanele dubioase au nevoie de vre-un personaj zevzec, stupid, faufaron sau pur și simplu «chevalier d'industrie»; aceste tipuri de „Români”, acum convenționale și definitiv admise, sunt luate drept reprezentativi ai nației noastre și creerii gravilor parisieni sunt refractari ori cărei alte imagini ce li s'ar putea da despre noi.

Trebuie să ne resemnăm, gândindu-ne că noi îi cunoaștem mai bine pe ei de cât ne cunosc ei pe noi. Ceiace e însă mai întristător, e că oameni în adevăr serioși, cu o documentație vastă asupra tuturor chestiunilor actuale, sunt tot atât de rău informați despre noi și tot atât de impermeabili experienței, ca și publicul cel mare mistificat de câțiva vânzători de mărfuri artistico-literare.

Doar oamenii de afaceri ne cunosc moravurile, bogăția și cultura; aceștia însă nu-și prea comunică impresiile..., așa că nu ne pot face cunoscuți.

De aceea observăm acest fenomen curios: Scriitorii de frunte, care în țara lor nu-și permit niciodată să fie banali și fără idei, vin la noi și ne fac conferințe adormitoare, sau ne înșiră câte o biată idee ce a trecut de multe ori prin capetele cititorilor gazetelor de dimineață.

Tot așa, cârmuiți de faima noastră de orientali, vin la noi și glorii mai mărunte, sau glorii ce sunt abia gestate în sânul opiniei publice.

Noi avem oameni cari sunt la înălțimea erudiției parisiene și cari fac uneori cinste cu colaborarea lor celor mai străluciți reprezentanți ai culturii franceze; avem, în sălile de conferințe, un public al cărui nivel intelectual nu e mai prejos de nivelul mediu al publicului unei săli pariziene. Cum își închipuie deci conferențiarul improvizați pentru Orient că pot fi luați în serios de acest public, deprins măcar cu gloriile sale naționale? Dacă d. *Chillot* are vre-un prieten care să știe și românește, să-i spună că nu e frumos să se mulțumească cu succese de ridicul și nici politicos să creadă că-și râde de niște oameni cari la urma urmei l'au primit destul de bine...

Tot așa ar trebui să se gândească și Românii noștri că nu se fac alianțe franco-române după un dejun mai copios cu orice frate francez, care ar trebui mai întâi să-și legitimizeze nașterea sa intelectuală și apoi să apară ca șampion al chimericelor alianțe. — C. P.

„ACTORUL ȘI ARTA DRAMATICĂ” DE LUCIA STURZA.—Acesta este titlul unui elegant volum apărut acum de curând la librăria Socec. (București, 1912. Prețul 2 lei). În el autoarea rezumă lecturile sale asupra actorului și artei dramatice, pe cari însă le completează printr-o experiență foarte inteligentă. D-na Sturdza a adus, prin publicarea volumului de față, un foarte mare serviciu elevilor dela Conservator, artiștilor teatrelor noastre, precum și tuturor acelor cari vor să se inițieze în arta actoricească. Rare ori ne-a fost dat să găsim întrunite la un loc, atâtea calități de stil și de fond.

Adevărul fundamental pe care voiește să-l dovedească au-

toarea, este formulat în următoarele rânduri: «Actorul neapărat imită; în imitațiune constă toată arta lui; însă el imită interpretând, comentând, modificând, apropiind de firea lui modelul pe care-l imită. El transformă și transpune, după firea lui și nevoile scenei, modelul, dar la rândul-i, el însuși se mlădie, cu totalitatea însușirilor sale, după modelul de imitat. Această mlădiere și aceste transformări reciproce sunt așa de complet făcute, așa de infinitesimal adoptate, cu atâta meșteșug trecute prin prisma iluziunii convenționale a rampei, încât imitațiunea pare însăși o realitate, iar nu o copie slabă și servilă».

Pentru a dovedi acest adevăr, d-na Lucia Sturdza se referă adeseori la propria sa experiență. Iată un exemplu între multe altele: «Actorul transpune cum transpune muzicantul. Imi aduc aminte că jucam o scenă de forță, de revoltă puternică în actul al II-lea din *Maman Colibri*. Intr'o seară, eram bolnavă și simțeam că-mi lipsește puterea să mă revolt, să strig; instinctiv, am coborât diapazonul revoltei puternice spre o revoltă concentrată, dureroasă; strigătele le-am prefăcut în lacrimi; iar vorbele care răsunau puternic altă dată, le rosteam acum pe șoptite și aproape înecându-mă. Nu pregătisem acest fel de a jucă; însă după obiceiul meu, cântând să intru în starea sufletească a rolului, n'am găsit alt ecou în mine decât un ecou jalnic, plin de amărăciune, de desnădejde; starea mea fizică nu-mi permitea să-mi însușesc alte sentimente, decât pe acelea cari puteau găsi un răsunset în mine. Și emoția a fost tot atât de mare în public...»

Asemenea exemple sunt aproape pe fiecare pagină.

D-na Lucia Sturdza este, netăgăduit, o mare artistă. După citirea volumului, cititorul rămâne încă și cu impresia că d-na Lucia Sturdza este în acelaș timp o minte pătrunzătoare în cele mai subtile analize psihologice. — *Verax*.

UN APEL AL D-LUI T. COSTESCU DIN T. SEVERIN.—Multe idei sănătoase au pornit de la Liceul din Turnu-Severin și au găsit răsunset frumos în întreaga țară.

Ne facem o datorie pentru foștii elevi ai liceului din T. Severin, și pentru un exemplu de folos obșteșc, publicând această nouă inițiativă a D-lui T. Costescu, din care se va ridica o măreață operă culturală în T. Severin:

Scumpul meu elev, Te am avut atâta timp elev la liceul «Traian» din Turnu Severin.

Și ca profesor și ca director al acestei școli, știi bine cât m'am străduit din zi până în noapte, și eu și foștii tăi profesori, ca să infiltrăm în sufletul vostru iubirea neșarmurită de țară și neam, cum și simțul datoriei, cinstei și demnității, căci doream să ești, în prima linie, oameni leali, muncitori, cinstiți și demni, cari să mergeți până la jertfă când este vorba de interesele superioare ale neamului vostru.

Pentru a îndepărta din fața voastră și cel mai mic prilej de umilință sau de invidie, am reușit, prin sforțări extraordinare, să introduc uniformă obligatorie la toți elevii, deși pe atunci nici un articol din legea sau regulamentul școlar nu prevedea acest lucru, și să îmbrac pe elevii bogați la fel cu cei săraci, pentru ca nu cumva cei din urmă să se simtă triști și umiliți văzând pe colegii lor cu dare de mână purtând haine mai bogate și mai luxoase ca ale lor.—Nici eu personal, ca și foștii mei colegi, n'am cruțat nici muncă, nici oboseală și nu ne-am dat înapoi de la nici un sacrificiu moral sau material, când a fost vorba de elevii noștri și de liceul din al cărui mers regulat spre progres imi formam singurul meu ideal.—

Fiind profund convins că o minte sănătoasă nu poate să fie de cât într'un corp sănătos, m'am îngrijit mai mult de cât mi-a stat în putință de sănătatea corpului vostru, dând

o mare importanță îngrijirii localului, instrucției militare, gimnastice, dansurilor naționale și de salon, excursiunilor, jocurilor de oină, etc.—

Simt o mare mângâiere astăzi, când vă văd pe toți în rîndul oamenilor muncitori și de cînst.

Dar a venit timpul să fac și eu un apel călduros la tine, și să-ți cer un mic sacrificiu. Iată despre ce este vorba :

Liceul «Traian» din Turnu Severin, pentru a-și păstra vechea lui tradiție, are absolută nevoie de un local de internat propriu, zidit după toate cerințele științei și igienei, în care elevii săraci, ca și cei care dispun de mijloace, să poată primi, pe lângă o instrucțiune solidă, și o educație aleasă și o îngrijire părintească.

Pentru ajungerea acestui scop, ne-am gândit să facem un călduros apel la toți foștii elevi ai acestui liceu, între care ești și tu, rugându-i să cumpere una sau mai multe acțiuni, după puterea fiecăruia.—O acțiune valorează o sută de lei.

Suma scrisă o veți achita sau o singură dată, sau în 20 rate lunare egale.

Nu adresez apelul meu decât foștilor elevi ai liceului, fiindcă țin să avem mândria de a fi ridicat numai prin contribuția lor, un local de internat pe lângă liceul în care și-au primit instrucțiunea.

Banii îi vei trimite pe adresa mea, sau pe a băncii liceului («Creditul» Societate Cooperativă) însă foarte regulat, la finele fiecărei luni, dovedind că ați eșit oameni de cuvânt și exacți.

La suma scrisă se va primi o dobândă de 4%.

În speranță că rugăciunea mea, absolut dezinteresată, nu va putea fi refuzată de tine, scump elev, te rog să primești, odată cu mulțumirile mele de mai înainte și încredințarea sentimentelor devotate și afectuoase ce-ți păstrez încă după timpul când tu erai copil pe băncile liceului.

T. COSTESCU

foșt director al liceului «Traian»
din Turnu-Severin.

STATUIA LUI HEINE.—Or fi judecătorii dela Berlin mai altfel ca prin alte părți, dar consilierii comunali din Germania sunt tot așa ca și pe la noi. Concluzia asta o tragem dintr'o carte a unui gazetar german apărută de curând, care ne mai dă câteva amănunte cu privire la statuia rătăcitoare a celui mare răsvrătit împotriva prostiei omenești: *Heine*.

Fusese vorba odată, ca statuia să fie așezată în Düsseldorf, locul de naștere al poetului; însă consiliul comunal de atunci s'a opus, trimițând un delegat la Berlin să spue Cancelarului de fer că a refuzat statuia pe motivul că Heine a fost un admirator al lui Napoleon, scriind chiar și versuri ca *Cei doi grenadieri*, etc. E drept că Bismark a știut să răspundă consilierilor, spunându-le că Heine e unul din cei mai mari lirici ai Germaniei, tot așa de mare ca și Goethe; dar prejudecățile nemțești au fost și mai mari și sărmana statuie, urgisită de toți, a rătăcit vreme îndelungată din oraș în oraș, până să-și găsească un locșor în Hamburg.

Un temperament ca al lui Heine nu putea trăi decât în Franța, căci cum puteau mistui Germanii pe un poet care spune iubitei:

Hol' der Teufel deine Mutter,

Hol' der Teufel deinen Vater,

Die so grausam mich verhindert

Dich zu schauen im Theater!

Și făuritorul neîntrecut de lieduri, duiosul cântăreț al Rinului albastru și al lui Loreley cea cu părul de aur, călătorul singuratec din munții Harz,—se odihnește acum, urgisit de prostia omenească, într'un colț al Parisului; iar Natura, mai înțeleaptă și mai generoasă decât oamenii, va scutura poate în primăvara aceasta câteva crengi de liliac înflorit peste mormântul celui mai mare amant al ei.—Z. Z.

REVISTA REVISTELOR

În *BULETINUL CERCULUI DE STUDII AL PARTIDULUI NAȚIONAL LIBERAL*, pe Aprilie, găsim o conferință a d-lui G. Adamescu, fost inspector școlar, despre „problema educațiunii populare și activitatea extra-școlară”.

Din conferința d-lui Adamescu reiese că activitatea extra școlară a fost cerută mai mult de condițiunile economice speciale ale poporului nostru, și nu este de loc inerentă unei bune organizațiuni școlare. Dl. Adamescu repelă chiar adeseori desideratul, că în momentul când se vor ivi, în fiecare sat, destule elemente culte cari să servească băncilor cooperative și celorlalte întreprinderi comerciale, atunci să înceteze și rolul economic al învățătorului. Tot d. Adamescu susține însă în aceeași conferință, că „*activitatea extra școlară nu numai că nu a împiedicat progresul învățământului primar, dar l-a susținut și chiar l-a făcut mai simțitor*”. Astfel fiind, conferința d-lui Adamescu ne pune într'o mare nedumerire: nu știm dacă trebuie să ne bucurăm, sau să nu ne bucurăm, atunci când va veni momentul ca învățătorii să fie înlocuiți, în rolul lor economic, de alte elemente din sat! Pe deoparte ar fi să ne bucurăm, căci așa și d. Adamescu lasă să se înțeleagă prin desideratul pe care îl formulează astfel: *pe măsură ce alte elemente se vor forma, se va putea îngădui ca învățătorul să părăsească activitatea extra școlară și să se mărginească la activitatea pur școlară*; dar de altă parte iarăși, pare că nu trebuie să ne bucurăm, fiind că tot după d. Adamescu, *activitatea extrașcolară a susținut și chiar l-a făcut mai simțitor progresul învățământului primar!*

După cum se vede, d. Adamescu voind să faude prea mult activitatea extra școlară, ajunge să o critice foarte serios.

În *VIEAȚA NOUĂ*, d. Per. Papahagi, un vrednic filolog își publică conferința sa *Poesia înstrăinării la Aromâni*. Cu citate din literatura poporană și cu o privire asupra evoluției sociale a Aromânilor, d-sa expune, cu o indiscutabilă competență, tonalitatea acestei poezii.

La această înstrăinare a Aromânilor, au contribuit pricinii de ordin social, mai mult, care făceau imposibilă vieața flăcăului în sînul poporimei aromînești. Bunăoară, cineva, neputând suferi împilările ce se făceau creștinilor din partea stăpînirii vitrege, apucă drumul codrilor. Revolta aceasta a voinicului care și-a înarmat brațul să răsbune suferințele a lor săi, a fost totdeauna salutată cu căldură în cîntecele populare. Numele lui sboară din gură în gură. Va însufleși tineretul, care-l va cîntă, descriindu-i rînd pe rînd vitejiile, îmbrăcate în cuvinte simple, dar mișcătoare.

Popor viteaz, fire războinică, după cum atestă neamurările lor eroi cu care pe nedrept se mîndresc toate neamurile din Peninsula balcanică, Aromânii și-au păstrat cu toată vitegia timpului, și după venirea Turcilor în Europa, neatîrnarea lor, de care erau mândri și pe care au știut să o apere până la 1854, când toate satele neatîrnate aromînești și-au pierdut frumoasa lor independență.

Ei nu cunoscuseră până aci înjosiri, încălcări; ei mândrie, spirit de neatîrnare, dragoste de libertate. Așa că, sub noua stare, unul câte unul flăcăii se desprind din vieața pașnică și apucă drumul codrilor și al munților; iar poporul se entusiasmează, îi cîntă și-i preamărește.

Dar părinții și rudele flăcăului rămân să sufere îngrijorați de soarta acestuia, și de pe urma răzburării autorităților, — până când flăcăul, rugat de părinți, îndemnat

de rude, dorit de logodnică, face act de închinare sinceră și se prezintă autorităților. Acestea îl șicanază însă purtându-l prin judecăți, până ce voinicul nostru se hotărăște să se înstrăineze de părinți, de soție și de munții lui, spre a-lăsa în liniște pe toți, — și pleacă astfel în lume, spre desolarea soției sale care îl roagă:

*Descarcă-ți vitrazule, armele odată,
Să se șgudue tot salul
De plecarea ta printre străini,
Descarcă-le, voinicule, de două ori,*

*Că te desparți în zi cu zori;
Nu se știe de te mai întorci sau mori;
Cele trei sale (dușmane) se vor bucura;
Iubita-ți soție se va întrista;
Duce-mi-te-vei în străinătate,
Rămânea-voi pe oțlate...*

Am anunțat din vreme apariția revistei antologie de literatură zilii *GRĂDINA HESPERIDELOR*. Ea a apărut astăzi cu numele d-lor *D. Anghel, Alex. Stamatiad, I. M. Rașcu, Hidalgo, S. Bascovici, N. & A. Solacolu, M. Eliescu* etc. etc. Insuși d-nii: *Ovid Densusianu*, semnează o critică apărută mai întâi în „Vieța Nouă” asupra volumului *Din trâmbițe de aur* al d-lui *Alex. Stamatiad*; apoi *Mihail Dragomirescu* iarăși o critică apărută în „Conv. Critice” asupra aceluiași volum; și, în sfârșit, *Ilarie Chendi* iarăși o critică apărută în „Luceafărul” și iarăși asupra aceluiași volum: *Din trâmbițe de aur* al d-lui *Alex. Stamatiad*.

Să nu uităm: d. *Alexandru Teodor Stamatiad*, este însuși directorul „Grădinei Hesperidelor”.

Defuncții poeți *Ștefan Petică* și *Iuliu Săvescu*, sunt cu pietate amintiți prin două din poeziile lor atât de revelatoare.

Din poezii în viață mai noi, care semnează aci, să relevăm poezia iritant de corectă a d-lui *Șerban Bascovici*: *Sfinxul*:

Grav și rece ca un spectru el sfidează golul zării

—și inspirația susținută pe cinci pagini a d-lui *I. M. Rașcu* (*Balada străbunilor*);—apoi fantezia bogată în simboluri și care răușește să trezească „corespondențe” misterioase—a d-lui *Hidalgo*—(„grădina vastă a împărăției, împărăștia mirsuri de păcate tănuite”—*Catedrala fără colonade*). —

MEMENTO

— La cursul de psihologie de la Universitate, d. profesor *Rădulescu-Motru* a citat cu multe elogii volumul cel nou al d-nei *Lucia Sturdza*: *Actorul și arta dramatică*.

— În fiecare Luni, ora 9 seara, au loc în localul redacției noastre, ședințele obișnuite ale colaboratorilor revistei. La aceste ședințe pot lua parte și acei d-ni cititori, care au câte ceva de comunicat, sau au propuneri de făcut.

— Premiul anual al revistei franceze „La vie heureuse” a fost împărțit anul acesta între *Gaston Charles* autorul volumului „Mr. Charmeret en Italie” și *Paul Gaultier* autorul studiului „La France Contemporaine”.

— Un comitet de artiști francezi s'a format la Paris, pentru a lupta contra modului barbar cu care antreprenorii de reclame ilustrate înțeleg să strice estetica tuturor pozițiilor pitorești din Franța.

— Marele pictor francez *Albert Besnard* a fost ales membru titular al Institutului în locul decedatului *Jules Lefebvre*.

— O scriere despre care se vorbește foarte mult în Belgia este *Le croquis à l'école primaire* de *J. J. Souvage* și *M-me Van den Houten*. Scrierea propagă o nouă metodă de învățat desemnul în școlile primare.

— *Flammarion*, cunoscutul fondator al societății astronomice din Franța, a început să-și publice memoriile.

— Anul acesta se împlinește un secol de când a început să se fabrice zahărul din sfeclă. Până la 1812 nu era cunoscut de cât zahărul extras din trestia de zahăr. Fabricarea zahărului din sfeclă a fost încurajată mai ales de Împăratul *Napoleon I*.

— Nu de mult a murit la Paris *Alfred Binet* cunoscutul pedagog și psiholog. *A. Binet* a fost și în România prin 1894, când a ținut câteva conferințe publice. El a fost în foarte strânse relații cu mulți dintre profesorii și oamenii noștri politici. Compatriotul nostru *N. Vaschide*, fusese unul dintre prietenii săi. Numai după moarte, *Alfred Binet* a început să fie apreciat de lumea oficială din Franța. Atât cât a trăit, el a fost veșnic persecutat. Ideile sale pedagogice mai principale se găsesc rezumate în volumul *Les idées modernes sur les enfants* (*Flammarion, Paris*).

— A ieșit volumul III-lea din *Teatrul lui Paul Claudel*. Cuprinde două din dramele sale cele mai curioase: *La jeune Fille Violaine* și *l'Echange*. (*Mercur de France, 3.50*).

Din încercarea cu *Grădina Hesperidelor* poate rămâne mai de folos și experiența inovații sale în publicistica noastră literară. — Anume, numărul paginilor din *Grădina Hesperidelor* e dictat de zelul colaboratorilor; și tot așa și cu apariția ei...

Organul de propagandă și de luptă al simoliștilor români, *FARUL*, a apărut în al zecilea no. Bizuit pe acest succes el își ia astăzi dreptul să facă următoarea declarație, mișcătoare în elanul ei juvenil:

„Cu acest număr — al zecilea — încheiem primele luni de campanie; ecoul larg pe care revista noastră l-a provocat în publicul din întreaga țară, unanima aprobare și călduroasa simpatie pe care am avut cinstea a ni le câștiga, dovedesc că «Farul» a apărut dintr'o necesitate adânc simțită de a se reîntronă în scrisul românesc demnitătea și conștiința.

De aceea am demascat și executat definitiv procedeele viclene și înjositoare ale cavalerilor de industrie literară; am înfierat pe ariviștii gălăgioși care-și luau singuri interviuuri, care-și scriau singuri reclamele, care-și analizau tot ei operile; am arătat ce primejdie constituie pentru literatură antreprenorii literari; am prezentat hilariantele producțiuni ale clownilor literari care se credeau fiecare cel puțin tot așa de mari ca un *Eminescu*.

Furiei după glorie și bani am opus idealismul adevăraților scriitori; sterpelor mediocrități am opus opera durabilă a unor talente sigure; rătăcirilor anacronice le-am opus direcțiunea luminoasă a noului curent biruitor.

Cu acelaș program vom continua să apărem după sfârșirea vacanței de vară, în vinerea din 28 Septembrie 1912.

Cele zece numere ce le avurăm, au putut interesa prin adunarea celor mai de seamă articole îndrumătoare ale d-lui *O. Densusianu* și a celor mai caracteristice bucăți de literatură «simbolistă» apărute în organul oficios al mișcării, *Vieța Nouă*. Nu fără interes au fost iarăși rezumatele «Conferințelor Vieței Noi» ținute până primăvara în Capitală.

Acestea ar fi putut prea bine constitui adevăratele elemente de luptă ale *Farului*; partea redacțională însă, și, în special, rubricile rezervate polemiceilor — de o exasperantă vulgaritate — au mahnit vreme de zece săptămâni și pe puținii ce mai înțeleg sau simpatizează o mișcare temerară ca aceasta.

— Dintr'un articol din „La Grande Revue”, al D-nei *Henriette Arendt* o luptătoare pentru protecțiunea copiilor, aflăm că în Spania și în Franța sunt „fabrici de infirmi”. Se iau adică copii sub zece ani, și se slujesc indoindu-le încetul cu încetul picioarele cu niște curele. Ținuți în această legătură care devine progresiv tot mai strânsă, cu timpul, membrele inferioare s'atrofiază... Infirmitatea e pusă apoi într'o cutie care îl ține cu picioarele încolăcite și în timpul somnului, în așa fel încât niciodată dar niciodată nu mai pot deveni normale. Când „marfa” e gata, „fabricantul” o scoate în vânzare pe câte 50-60 franci „bucata”. Cumpărătorul face afaceri excelente; infirmii aduc în mijlociu șapte franci pe zi.

— *Lazuski*, profesorul copiilor lui *Tolstoi*, și-a publicat de curând „Jurnalul” timpului pe care l'a petrecut la *Iasnaia-Poliana*. Sunt pagini foarte interesante mai ales asupra ideilor marelui cugetător modern. *Tolstoi* bunioară spunea că de cât să-i dai unui om o nevastă legitimă, mai bine să-i legi de picioare 100 de kgr.

— A apărut un nou ghid al Romei: *Rome en 8 jours*—orașul în 14 preumblări, împrejurimile în 2 excursii—de *Th. Veltard*, membru al societății de arheologie romană, care trăiește de multă vreme în Roma. Orașul etern e profund observat, savant studiat și practic descris— așa ne spune editorul: *Hachette*. Costă 5 frs. și are 3 hărți, 31 planuri și 41 gravuri.

— *L'année scientifique*, vechia cronică anuală a invențiilor pe tărâmul științific, care apare de 55 de ani și e azi întocmită de *Emile Gautier*,—a apărut acum pentru anul 1911. Semnalăm articolele despre navigația aeriană, telegrafia fără fir, telefonica, protecția împotriva grindinei, noile idei asupra tuberculosei, reflexoterapia, noile tratamente ale obesității, febra aftoasă, automobilul agricol, etc. etc.

— Ultimul roman al lui *Léon Bloy* este *Le Sang du pauvre*. „Sângele săracului, zice *Leon Bloy*, e banul”. Din rândurile cu care scriitorul închină cartea sa fiicei sale, reese toată emoțiunea și elocvența noii sale opere: „Citind-o, îi zice el, îți vei aduce aminte de mulțimea inimilor cari suferă, de copiii lui Dumnezeu asuprași, de toți cei mici cari sunt striviți și n'au glas să se plângă. Tată-tău a încercat să strige în locul lor, și să adune într'un fel de Miserere toate suferințele acestor vrednici de plâns. Știi cu ce preț și-a plătit dreptul aceasta și la ce școală de temut s'a instruit el”. Romanul a ieșit la „Mercur de France” (3.50).

MINISTERUL AGRICULTUREI

ȘI AL

DOMENIILOR STATULUI

PUBLICAȚIUNE

De oarece în ziua de 5 Maiu 1912 nu s'au prezentat concurenți pentru darea în întreprindere totală a alimentelor prevăzute în publicația înserată în Monitorul Oficial No. 5 din 6 Aprilie 1912, se face cunoscut că în ziua de 14 Mai a. c., orele 10 dimineața, se va ține o nouă licitație cu oferte închise, în localul Direcțiunii Agriculturii din Ministerul Agriculturii și Domeniilor, pentru darea în întreprindere totală a următoarelor:

- 12.000 kgr. pește mărunț, diferite specii;
- 5.000 bucăți pâine neagră a 1 kgr.;
- 2.000 kgr. diferite fructe ca: mere și pere;
- 5.000 kgr. ghiată.

Condițiunile de predare și garanție precum și celelalte obligațiuni, rămân aceleași ce s'au publicat în Monitorul Oficial No. 5 din 6 Aprilie 1912.

No. 34412

9 Maiu 1912

BANCA COMERCIALA

DIN TURNU SEVERIN

CAPITAL 1.000.000 LEI :: REZERVE 220.000 LEI

Mișcarea generală a afacerilor pe 1910, lei 63 milioane

Face următoarele operațiuni:**PRIMEȘTE ORICE SUME LA ECONOMIE**

Sumele pot fi retrase în total sau în parte
Dobânda se poate ridica și fără capital din 3 în 3 luni
Dobânzile se trec la capete la sfârșitul fiecărui an

IMPRUMUTĂ PE POLIȚE

Imprumută pe Bonuri,

Mandate de ale Statului, Județului și Comunei

Plătește și scoatează cupoane și bonuri opite la sorți

Casă de schimb :: Incasări de polițe

Avansuri în cont curent pe gaj de cereale
:: Face plăți în țară și străinătate ::

Emite scrisori de credit asupra piețelor importante
din Europa.

Președinte, T. COSTESCU

Director, I. GIURESCU

SOCIETATEA

GOVORA-CĂLIMĂNEȘTI

aduce la cunoștința publicului care ar
:: dori să și urmeze cura atât la băile ::

GOVORA, CĂLIMĂNEȘTI

cât și la

:: CĂCIULATA ::

că pe timpul lunilor IULIE și AUGUST aproape toate
camerele hotelurilor societății sunt deja reținute, totuși,
:: parte din ele fiind libere în lunile ::

MAI, IUNIE și SEPTEMBRIE

se pot angaja chiar de acum cu prețuri reduse
:: de asemenea și ::

Băile se dau cu prețuri reduse

:: pe timpul acestor luni ::

SANATORIUL

Dr. GEROTA

OPERAȚIUNI SI FACER!

BUCUREȘTI, BULEVARDUL FERDINAND No. 48

TELEFON 1/44

Cel mai mare și mai complet
Sanatoriu de Chirurgie din țară

Special construit pentru boalele **CHIRURGICALE.**
GENITO-URINARE,

:: **BOALE DE FEMEI, FACERI, ȘI VENERIENE** ::

Cu 2 săli de operație,
2 săli de pansamente,
Razele Röntgen

și toate aparatele și instrumentele necesare operațiilor generale și speciale.

Tratamentul sifilisului prin injecțiuni intravenoase

• u medicamentul **ERLICH (606)** •

MINISTERUL FINANTELOR

DIRECȚIUNEA CONTABILITĂȚII GENERALE A
STATULUI ȘI A DATORIEI PUBLICE

DATORIA PUBLICĂ

PUBLICAȚIUNE
No. 14124 din 26 Aprilie 1912.

A 4-a tragere la sorți a titlurilor de rentă 4% amortibilă din 1910, împrumutul de 120.000.000 lei, se va efectua în ziua de 19 Mai/1 Iunie 1912, ora 10 dimineața, în sala specială a Ministerului Finanțelor, conform dispozițiilor stabilite prin regulamentul publicat în Monitorul Oficial No. 245 din 7 Februarie 1906.

La această tragere se vor amortiza titluri în valoare nominală de 719.000 lei, în proporția următoare:

25 titluri a 5.000 lei	125.000 lei
81 " " 2.500 "	202.500 "
182 " " 1.000 "	182.000 "
419 " " 500 "	209.500 "
707 titluri pentru o valoare nominală de:	719.000 lei

Publicul este rugat a asista la tragere.

MINISTERUL FINANTELOR

DIRECȚIUNEA CONTABILITĂȚII GENERALE
A STATULUI ȘI DATORIEI PUBLICE

DATORIA PUBLICĂ

PUBLICAȚIUNE

No. 14125 din 26 Aprilie 1912

A 3-a tragere la sorți a titlurilor de rentă 4% amortibilă din 1910, împrumutul de 44.199.000 lei, se va efectua în ziua de 19 Mai/1 Iunie 1912, ora 10 dimineața, în sala specială a Ministerului Finanțelor, conform dispozițiilor stabilite prin regulamentul publicat în Monitorul Oficial No. 245 din 7 Februarie 1906.

La această tragere se vor amortiza titluri pentru o valoare nominală de 243.500 lei, în proporția următoare:

5 titluri a 5.000 lei	25.000 lei
27 " " 2.500 "	67.500 "
82 " " 1.000 "	82.000 "
138 " " 500 "	69.000 "
252 titluri pentru o valoare nom. de:	243.500 "

Publicul este rugat a asista la tragere.

REVUE POLITIQUE ET LITTÉRAIRE
REVUE BLEUE
PARAISANT LE SAMEDI

FONDÉE EN 1863

PRIX DU NUMERO: 60 CENTIMES

PRIX DE L'ABONNEMENT

A la Revue Politique et Littéraire (Revue Bleue) seule,

Union Postale	Trois mois	Six mois	Un an
	12 fr	20 fr.	35 fr.

A la Revue Politique et Littéraire (Revue Bleue) et à la Revue Scientifique (réunies).

Union Postale	Trois mois	Six mois	Un an
	18 fr.	35 fr.	55 fr.

On s'abonne dans les Bureaux de Poste et aux Bureaux de la Revue Politique & Littéraire (Revue Bleue) et de la Revue Scientifique
41 bis, RUE DE CHÂTEAUDUN — Paris.

LOTERIA PRIVILEGIATĂ PE CLASE

REGATULUI ROMAN

CONSILIUL DE ADMINISTRAȚIE

Președinte, General Dr. Theodor

Director, Mavrod

Fost ministru Plenipotențiar

Membrii: {
N. Xenopol
M. Simpson
Gr. Cantacuzino
Jl. Orăscu
Adrian Magheru

Delegatul Ministerului, I. CEZARESCO

CENZORI {
Take Pollicrat
Pascal Tonocescu

Sediu, CALEA VICTORIEI, Vis-à-vis de Biserica Albă

NUMEROASE ȘI MARI CĂȘTIGURI

Publicul e îndemnat să joace, căci pe lângă marile șanse de câștig, contribuie la clădire și întreținerea de spitale

Ciocolata si Cacao Zamfirescu

Sunt preferate de cunoscători